This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय रामटेक

हस्तलिखित संग्रह

दाखल.क्र. M-2797 विषय धर्मशास्त्र

नाव श्रीमद् भागवत महापुराण

लेखक/लिपीकार सत्तरावा अध्याय

पृष्ठ 20 काळ — पुर्ण/ अपुर्ण

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ॐ नमो श्रीजनार्दना ॥ सकळ सीद्धिचे सिद्धिस्थाना ॥ सकळ निधिचे परम निधाना ॥ तुझे श्रीचरण सर्वार्थी ॥ १
निधानसाधकां अंजन ॥ नयनि काळीमा घालीती जन ॥ तेणें काळवंडले नयन ॥ थितें निधान न देखती ॥ २ ॥
तैसेन रुतितु स्वरण ॥ करितां स्वरण रजवंदन ॥ निःशेष काळीमा निरसे जाण ॥ पूर्ण निधान दाविसी ॥ ३ ॥
अंजनें साधितां निधान ॥ तेथ सळाव्या पावे विघ्न ॥ बळी देउनि साधिल्या जाण ॥ ऐश्वर्यपण तयासी ॥ ४ ॥ ते
सेन रुतितु स्वरण ॥ अवलीळा हि करितां स्मरण ॥ नित्यसीद्ध अव्यय जाण ॥ निज निधान ठसावे ॥ ५ ॥ हें सा
धुनियां निधान ॥ जाहाले सनकादिक संपन्न नारदा वेंदारपण ॥ येणें त्रिजाण वाखाणें ॥ ६ ॥ वज्रकक्षप्र
ल्हादासी हें विभांडवल गांठि त्यासी ॥ शुकादि वामदेवासी ॥ महीमा येणें सिंपावले ॥ ७ ॥ व्यास वाल्मीकि
महाव्यवहारी ॥ येणें विभांडवलें जाहले खरे ॥ त्याचे निभांडवलें लाहान थोरें ॥ छेदुनि दरिद्रें नांदती ॥ ८ ॥ त्या श्रीस
द्गुरुचे श्रीचरण ॥ परम निधिचें निधान ॥ एका जनार्दना शरण ॥ हें आत्मा परिपुर्ण भांडवल ॥ ९ ॥ येणें वीभांडवलें
प्रस्कत ॥ प्रासजालां श्रीभागवत तेथ उद्धवासी अनंत ॥ ज्ञान मथितार्थ सांगतु ॥ १० ॥ त्या दोघांचि एकांत मातु
प्रगट जाहाली जगाआंतु ॥ हा परिक्षितिचा विख्यातु ॥ उपकारलो कांतु थोर आहला ॥ ११ ॥ ज्याचे श्रद्धे त्याआ
वडी ॥ शुकु पावला लवडसवडी ॥ तेणें गुह्य ज्ञानाची गोडी ॥ प्रकट उघडी दाविली ॥ १२ ॥ पा शुकाचें नवल महीमान ॥
का निनसांगतां गुह्यज्ञान ॥ श्रवणें तोडु निबंधन ॥ परिक्षिति जाण उधरिलो ॥ १३ ॥ ये थवरि श्रवणाची गोडी ॥
प्रसिद्ध दाविलि उघडी ॥ तरी अभाग्य दोनखिळि पाडी कानाचिनुघडी निमटलि मिठी ॥ १४ ॥ श्रवणीं घालीतां
वाडेंकोडें ॥ कथासारामृत बाहेर सांडे ॥ कान्हाआंतौता थेंबुहि न पडे ॥ यालागीं रडे विषयांसि ॥ १५ ॥ असो हें श्रो
त्यांचि कथा ॥ कथा सांगे जो कां वक्ता ॥ ता ही तैसाचि विपरिता ॥ चाटु आंतौता जावो नेदी ॥ १६ ॥ जैसा गुळ्वेंउंसाचा
घाणा ॥ रसु बाहेरि जाय माण ॥ फिके पणें करकरि गहना ॥ तैसी गती वदना वक्त्याचे ॥ १७ ॥ जें कथामृताचें गोड
पण ॥ तें सद्गुरु विणें चाखविको ण ॥ यालागीं जनार्दना शरण ॥ जेणें गोडपणा चाखविलो ॥ १८ ॥ पर सिचा खवि
तिउणें खुण ॥ तेही अभिनव आहे जाण ॥ स्वादस्वादितां आपण ॥ होउनि गोडपणा चाखवि ॥ १९ ॥ बाळका

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

हातीं दिधल्या फळां खावें हें न कळे त्या अबळा ॥ त्याचे मुखीं घालु निगळा ॥ गोडीचा जीवाळा जनक दावी ॥ २० ॥
॥१॥ गोडी लागल्या बाळकासी ॥ तें चि फळें खाय अहर्निशीं ॥ ते विजनार्दनें आंम्हांसी ॥ गोडी श्रीभागवताचि लाविली ॥ २१ ॥
ऐसि लाविली गोडी चढोवढी ॥ तेणें जाहली नवलपरवडी ॥ मज संडीतां ही ते गोडी ॥ गोडी न सोडी म[illegible] मज लागी ॥ २२ ॥
ते गोडीने गीळीले मातें ॥ मी पणें गेलें गोडी आंतौतें ॥ ते गोडीचें गुंथ[illegible]ळले भरितां ॥ सबाह्य रितें उरों नेदी ॥ २३ ॥
हें नु कृष्णमुखिंचें श्रेष्ठ फळ ॥ गोडपणें अतिरसाळ ॥ त्या आठा कि विणके वळा ॥ गोडीच सकळे फळरूप ॥ २४ ॥ ते
सी श्रीभागवतीची गोडी ॥ श्रीकृष्ण निजआवडी ॥ उद्धवा कोडा विकरी ॥ भक्ति चोखडी चाखविली ॥ २५ ॥ करितां मा
झें भजन ॥ धरितां माझी मूर्तिचें ध्यान ॥ समाधिपर्यंत समाधान ॥ उद्धवासी संपुर्ण सांगीतलें ॥ २६ ॥ हे देवा
चें मुखिंचि मातु ॥ आइको निचोदाव्या अध्यायांतु ॥ उद्धव हरिखला अद्भुतु ॥ मोंसा निज स्वार्थु फावला ॥ २७ ॥
मज कृष्णमूर्तिचें ध्यान ॥ सहजें सदा असे जाण ॥ तेणें विहाय समाधि समाधान ॥ तरि कां प्रश्न करूं आता ॥
२८ ॥ आइको निचोदावा अध्यावो ॥ जाहला उद्धवासी हा दृढ भाव ॥ हें देखोनिया स्वयें देव ॥ पुढीला
अभिप्रावो सूचितु ॥ २९ ॥ दृढ विस्वाससी जाण ॥ करितां माझें भजन ध्यान ॥ पुढां उपजती सिद्धिचें विघ्न ॥ तें अर्थि
श्रीकृष्ण उपदेसी ॥ ३० ॥ पंधरावे अध्यायीं निरोपण ॥ भक्तें माझें करितां भजन ॥ अवश्य सिद्धि उपजती जाण ॥
त्या सागावि विघ्न लक्षणें ॥ ३१ ॥ श्लोक ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ जितेंद्रियस्य युक्तस्य जितश्वासस्य योगिनः ॥
मयि धारयतश्चेत उपतिष्ठन्ति सिद्धयः ॥ १ ॥ टिका ॥ प्राणापानजया जयापासि ॥ इंद्रियजयो असे ज्यासी
याहीवरि उल्हासु मद्भक्तीसी ॥ चित्त अहर्निशीं मजयुक्त ॥ ३२ ॥ उद्धवा गा त्याच्या ठाइं ॥ अनिवार सिद्धि उप
जती पाहीं ॥ ये अर्थि संदेहो नाहीं ॥ जे जे समयीं जे इछी ॥ ३३ ॥ ऐसें उद्धवें आइकतां ॥ समक्ष कानु जाहला चित्तां ॥
समुळ सिद्धिचि कथा ॥ श्रीकृष्णनाथा पुसों पाहे ॥ ३४ ॥ श्लोक ॥ उद्धव उवाच ॥ कया धारणया कास्वित्कथं वा सी ॥ ॥१५
द्धिरच्युत ॥ कति वा सिद्धयो ब्रूहि योगिनां सिद्धिदो भवान् ॥ २ ॥ टिका ॥ कोण्या धारणा कोण सिद्धि ॥ तसां गा
दिविधान विधि ॥ संख्या किति सकळ सिद्धि ॥ तें ही कृपानिधि सांगीजें ॥ ३५ ॥ यासकळ सिद्धिंची कथा ॥ तुं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

एकु भोसदे जाणतत्वता। तें मज सांगजी अच्युता। तूं सिद्धिदाता योगीयां॥ ३६॥ श्लोक॥ श्रीभगवानुवाच॥॥
सिद्धयोष्टादश प्रोक्ता॥ धारणा योगपारगैः। तासामष्टौ मत्प्रधाना दशैव गुणहेतवः॥ ३॥ टीका॥ सिद्धि अ
ष्टादश जाण। त्यांचि धारणा भिंन भिंन्न। ऐसें बोलिले योगज्ञ। योगसंपन्न महासिद्ध॥ ३७॥ यानावें सिद्धि
गा समस्ता। यांतु अष्टमासिद्धि विख्याता। त्या माझें स्वरूपीं स्वरूपस्थिता॥ आणिकासी तत्वता। त्या नाहीं
॥३८॥ मनसा वाचा कर्मेण जाण। विसरोनि देहाचें देहपण। मासनि स्वरूपें अतीसंपन्न। चैतन्यघन जे जो
हले॥ ३९॥ त्यापासीं या सिद्धि जाण। उभ्या असति हात जोडुन। परि तो न पाहे थुंकुन। नि चाड जाण यापरि
॥४०॥ इतर दाहां सिद्धिं चि कथा। ज्या सत्वगुणें गुणभूता। साधकु शुद्ध सत्वात्मा होता। त्यापासीं सर्वथा प्रकट
ति॥४१॥ अष्टमासी सिद्धि चि कथा। तुज मी सांगेन तत्वता। ज्या माझे स्वरूपिं स्वभावता। असति वर्तता अहर्निशि
॥४२॥ श्लोक॥ अणीमा महीमा मूर्तेर्लघिमा प्राप्तिरिंद्रियैः। प्राकाम्यं श्रुतदृष्टेषु शक्तिप्रेरणमीशिता॥४॥
गुणेष्वसंगो वशिता यत्कामस्तदवस्यति। एता मे सिद्धयः सौम्य अष्टावौत्पत्तिका मता॥ ५॥ टीका॥
अणीमा महीमा लघीमा स्थिति। या तीन्हीं देहसिद्धिचे प्राप्ति। प्राप्ति रिंद्रियें जेव दती। ते जाण चोथीम
हासिद्धि॥४३॥ प्राकाश्य श्रुतदृष्टता। ते पांचवि सिद्धि गा सर्वथा। शक्तिप्रेरणा असंग ईशिता। ते जाण
तत्वता साहावि सिद्धि॥४४॥ माझे धर्में जेथ वश्य होती। निवसिता बोलीजे सिद्धांतीं। ते सातवी सीद्धि वदंती।
जाण निश्चीती उद्धवा॥४५॥ त्रिलोकीं भोग जे निरोपम। ते न करितां परिश्रम। ईच्छामात्रें उत्तमोत्तम। भोगुं
सुगम हों लागे॥४६॥ यत्कामस्तदवस्यती। इच्छील्या काम सुखावाप्ति। एकेची कावळे येअवचिती। ते जा
णपां ख्याती आठवि सिद्धि॥४७॥ यां अष्टमासी सिद्धिची रावो। स्वभावें असे मज पासी। साधकांसि शातां प्र
सि योसी। एकाधिका एखाउ पतिस॥४८॥ दोहे माहा सिद्धि चि विभूती। इतर दाहा ज्या बोलीजती। त्याही सांगेन
तुज प्रती। यथा निगुती उद्धवा॥४९॥ श्लोक॥ अनूर्मिमत्वं देहेस्मिन्दूरश्रवणदर्शनं। मनोजवः कामरूपं पर
कायाप्रवेशनं॥ स्वच्छंद मृत्युः देवानां सहक्रीडानुदर्शनं। यथा संकल्प संसिद्धि राज्ञाप्रतीहता गतीः॥ ७॥

५ त्रिभुयनिचि भोगसंपत्ति॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

८ जैसासंकल्पतेसिसिद्धि ॥ तेनयविजाणपार्थिशुद्धि ॥ राजाहिअज्ञासिरिचंदि ॥ ज्यास्त्रिगमनसिध्धिसर्वत्र ५७
॥ टिका ॥ देहींबाधितिनाऊर्मीसाही ॥ तेअनूर्मिसिद्धिपहीलीपाही ॥ दूरिलावाचाआईकेंठाईं ॥ दूरश्रवण
नवाई दुसरिसिद्धि ॥ ५१ ॥ त्रैलोक्यिंचासोहळा ॥ बैसलेठाइं देखेडोळां ॥ हतीसरेसिद्धिचीलिला ॥ दूरदर्शनते
॥२॥ लातीनांव ॥ ५२ ॥ मनोजवसिद्धिएसीआहे ॥ कल्पीत्याठायासीपाहें ॥ मनोवेगेंशरीरजाये ॥ चोथीहोयहे
सिद्धि ॥ ५३ ॥ कामरूपसिद्धिचीपरि ॥ जेस्यारूपत्वीकामनाकरि ॥ तेसंरूपतकालधरि ॥ हेपाचविखरिकामना
सिद्धि ॥ ५४ ॥ आपुलेंशरिरठेउनिदुरि ॥ परशरिरींप्रवेशुकरि ॥ हेपरकायप्रवेशापरि ॥ सहाविसाजीरिअ
तिसिद्धि ॥ ५५ ॥ कालासिवश्यनाहीहोणें ॥ आपुलीयाइछामरणें ॥ हेसातवीसिद्धिजाणणें ॥ स्वछंदमरण
तिनांव ॥ ५६ ॥ स्वर्गीदेवाचेंजेक्रिडणें ॥ त्यांचेंसहदेखदर्शनें ॥ स्वयेंक्रिडावयाजोगवणें ॥ तसीसिद्धिजाणआठवि
॥ ५८ ॥ ज्याचिआज्ञाआणीगमन ॥ कोठेहिअवरोधनजाण ॥ हेनववीसिद्धिचेंलक्षण ॥ ज्ञानविचक्षणजाण
ते ॥ ५९ ॥ याप्रगुणहेतुसिद्धिविविधि ॥ त्यांसांगीतलीहेत्रिशुद्धि ॥ याहोनीक्षुद्रसिद्धि ॥ याहीनिजबुद्धिअ
वधारिं ॥ ६० ॥ श्लोक ॥ त्रिकालज्ञत्वमद्वंद्वं परचित्ताद्यभिज्ञता ॥ अग्न्यर्काम्बुविषादीनां प्रतिष्टंभोपराज
यः ६ ॥ टिका ॥ क्षुद्रसिद्धिपंचलक्षण ॥ भूतभविष्यवर्तमान ॥ यात्रिकालाचेंज्ञान ॥ तेंपहीलेंजाणयेठाईं
॥ ६१ ॥ सुखदुःखसितउष्णासदुआणीअतीकठिण ॥ याद्वंद्वासीवश्यनव्हेजाण ॥ तेंदुसरेंलक्षणसिद्धिचें
॥ ६२ ॥ पराचेंस्वप्नस्वयेंसांगणें ॥ पुढिलाचेंचित्तीचेंजाणणें ॥ हेतीसरीसिद्धिम्हणणें ॥ आईकलक्षणेंचो
थिवीं ॥ ६३ ॥ अग्निवायुआणीउदक ॥ शस्त्रविषआणीअर्क ॥ यांचेप्रतीस्तंभनदेखा ॥ तसीसिद्धिनिश्चकेंपंचो
थि ॥ ६४ ॥ कोण्हांसिजींकिलानवचेपाहां ॥ जेथीचातेथेंविजईहोये ॥ एकलासर्वत्रविजयोलाहे ॥ हेपांचवि
आहेविजयसिद्धि ॥ ६५ ॥ श्लोक ॥ एताश्चोद्देशतः प्रोक्ता योगधारणसिद्धयः ॥ ययाधारणयायास्या ॥२॥
द्यथावास्यान्निबोधमे ॥ ७ ॥ टिका ॥ उद्देशमात्रेंसिद्धिविगती ॥ त्यांसांगीतलीतुजप्रती ॥ आतांकोणधारणा
कोणस्थिती ॥ सिद्धिविप्राप्तिहोयतेंआईका ॥ ६६ ॥ अस्माहासिद्धिचीधारणा ॥ प्रगुणहेतुदाहासिद्धिजाणा ॥
क्षुद्रसिद्धिपंचलक्षणें ॥ त्याच्यासाधिसासाधनाहविबोलों ॥ ६७ ॥ श्लोक ॥ भूतसूक्ष्मात्मनिमयीतन्मात्रं ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

धारयन्मनः॥ अणिमानमवाप्नोतीतन्मात्रोपासकोमम॥ ११॥ टीका॥ अष्टमासिद्धिस्वाभाविका॥ माझां
ठाईं असती देख॥ या असाध्य साधाव्या आवाका॥ करित्या साधका साधनसंगें॥ ६८॥ मि अणुरेणुत्रा
हि अणुरेण॥ जीवाचा हीहृदयस्थ जाण॥ तेथे अणुतन्मात्र करूनि मन॥ मा माठाईं जाण॥ जोराखे॥ ६९॥
अणुतन्मात्रध्यान सदा गाहे॥ सांचा अणुमत्र विदेहा होय॥ किट कि भृंगिंचा ऐसे पाहे॥ अणीमेंवि
लाह तो सिद्धि॥ ७०॥ ता अछिद्रीं निघोनि जाय॥ जगाच्या डोळियां माजीं माय॥ कोठें हि खुपेना पाहे॥ स
हे अणिमे चि लाहे माहासिद्धि॥ ७१॥ श्लोक॥ महत्यात्मन्मयी परे यथा संस्थं मनो दधत्॥ सहीमान
मवाप्नोति भूतानां च पृथक् पृथक्॥ ११॥ टीका॥ माझें स्वरूप अनंत अपार॥ महत्तत्त्व हो निअतीथोर
आणि महत्तत्त्वाचा हि सार॥ नियंतु ईश्वर जो कांमी॥ ७२॥ ता सिद्धि साधावया जो नर॥ मा मसि धारणा
धरि अपरांपर॥ तवढे विहाये त्याचे शरीर॥ हे सिद्धि थोर महीमान॥ ७३॥ सुक्ष्म कापुसाचे तंतु पाहे
तो कल्पने ऐसा पटु होय॥ मा मी महत्ति धारणा जो वाहे॥ ता मासीं सिद्धि लाहे महीमत्व॥ ७४॥ तुकितां
त्या समान भार॥ तुपे रसपर्वत सगळी धरा॥ यवढ्या महत्त्वाचा उभार॥ सिद्धि द्वारा तो पावे॥ ७५॥
॥ श्लोक॥ परमाणुमये चित्तं भूतानां मयि रंजयन्॥ कालसूक्ष्मार्थतां योगी लघिमानमवाप्नुयात्॥ १२॥
॥ टीका॥ वायव्यादि प्राण परिमाण॥ जे पंकाकाळ सूत्रत्वें गणन॥ तारे परमाणुरूप भगवंत जाण॥ त्यांचे चि ग
दृढ ध्यान सदा जो करि॥ ७६॥ परमाणु धारणा चि मेहीमा॥ त्याचे देहासि ये अती लघिमा॥ तो मत्ता
कीं वढोनि पाहा मा॥ उड्यामं माजी सुखें॥ ७७॥ अणिमादि तिन्ही धारणा॥ यादेही आचीसी सिद्धि जाण॥
लाहान थोर हलुपणा॥ दिहलक्षणा उपजवी॥ ७८॥ उरल्या ज्या पंचमहासिद्धि॥ त्यांचे धारणेचि विधि॥ ते हि सां
गेन गात्रिं बुद्धि॥ आइक सुबुद्धि उद्धवा॥ ७९॥ श्लोक॥ धारयन्मय्यहंतत्त्वे मनो वैकारिके खिलं॥ सर्वेंद्रियाणां
मात्मत्वं प्राप्तिं प्राप्नोति मन्मनाः॥ १३॥ टीका॥ मूळीचा शुद्ध अहंकार॥ ज्यापासुनि इंद्रियविकार॥ इंद्रियअ
धिष्ठात्रि सुरवर॥ चेतविता ईश्वर जो कामी॥ ८०॥ या माझां ठाईं धारणा धरिता॥ इंद्रिय अधिष्ठात्रि देवता॥
त्यासी पावे निएकात्मता॥ इंद्रिय प्रकाशकता स्वयें लाहे॥ ८१॥ तंव्हां इंद्रिय व्यापार जगाचे॥ प्रकाशूनि
शि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

११ मिथ्याबुध्दि बळाचा रेवळाप्रति ॥ स्वारिचि जाणेगति विगति ॥ नेवि मीथ्या संसाराप्रति ॥ भुला चि अगति निर्गति स्वयंजाणे ॥
॥३॥ हादेखे साचे ॥ येवदि येइंद्रिय प्राप्तीचें ॥ साधिसिद्धि चें वैभव तें ॥ ८३ ॥ तंव ज्याचा तो जेथ पोहे ॥ इंद्रियां ॥८०॥
चा व्यापारु होय ॥ तो येणें वि केला आहे ॥ ऐसी प्रती तिहोय इंद्रिय प्राप्ति ॥ ८३ ॥ श्लोक ॥ मह त्सात्म नियः
त सूत्रं धारयन्मयि मानसं ॥ प्राकाश्यं पारमेष्ठ्यमे विंदतेव्यक्त जन्मनः ॥ १४ ॥ टिका ॥ जेम हें वगजाण
मायेचे ते प्रथम स्फुरण ॥ ज्यासी क्रीया सूत्र प्रधान ॥ नोमा भिधान बोलती ॥ ८४ ॥ तेथ अजन्मा मिं आपण
जालों सुत्रा चा सूत्रात्मा जाण ॥ त्या मा स्या स्वरूपाचें ध्यान ॥ सावधान जो करि ॥ ८५ ॥ त्या सुत्राचे नि
प्रकारा प्रवाहें ॥ ब्रह्मांड हीरण्यु प्रकाशला रोहे ॥ ते प्रकाश ता त्यासी वस्य होये ॥ येणें सूत्रात्म पोहे
निदिध्यानें ॥ ८६ ॥ त्या निदिध्यासनाचां पोटि ॥ करुं सके ब्रह्मांड कोटि ॥ एवदि प्रकाश्य सिद्धि गोमटि
हे मज विणनु ठि साधकां ॥ ८७ ॥ श्लोक ॥ विष्णौ त्र्यधीश्वरे चित्तं धारयन्कालविग्रहे ॥ सर्वेइंद्रि त्वमा
प्नोति क्षेत्रक्षेत्रज्ञचोदनां ॥ १५ ॥ टीका ॥ मायादि त्रिगुण नियंता ॥ जो कलिकाळातें आकळिता ॥ उत्पत्ति
स्थिति प्रलयकर्ता ॥ जाण तत्वता अंतर्यामी ॥ ८८ ॥ त्या मज विष्णुचें ध्यान ॥ निरंतर जो करि जाण ॥
ते त्यासी अदृष्टे दृष्टपण ॥ शक्ति प्रेरणइश्वरत्व या ॥ ८९ ॥ तो जीवादिका निरंप्रेरण ॥ स्वयें करुं शके आ
पण ॥ करितां अंतर्यामीस्याचें ध्यान ॥ एवदि सिद्धि जाण उपतिष्ठे ॥ ९० ॥ तो आपुले निष्प्रतापे स्वभावें ॥ मरा
का हातीं मेरु विभांडवि ॥ कांइ जातें मार विउं दिरा हातीं ॥ ९१ ॥ आपति एकातें मारवि ॥ जिवें गेल्या जीव वि
अचेतनातें पाल्हेज वियेसिद्धि विपद विश्वावें ॥ ९२ ॥ श्लोक ॥ नारायणें तुरियाख्ये भगवच्छब्दशब्दि
तें ॥ मनो मय्यादधद्योगीं मद्धर्मा वशितामियांतु ॥ १६ ॥ टीका ॥ जीवसी वआणी प्रकृती ॥ याहो नि
परस्त्र बोधी स्थिती ॥ ज्यातें नारायण म्हणति ॥ जाण निश्चीति सज्ञानां ॥ ९३ ॥ जागृती स्वप्न सुषुप्ती ॥ याव ॥३॥
गळी तुरियास्थिती ॥ त्यातें नारायण म्हणती ॥ यथा निगुति सज्ञानां ॥ ९४ ॥ दृश्य द्रष्टा दर्शनें ॥ यां अती
तचैथ्या जाण ॥ त्यातें म्हणती नारायण ॥ ज्ञान विचक्षण निजबोधें ॥ ९५ ॥ त्रिपुटि वेगळी जे मात्रु ॥ अ
सो नियां त्रिपुटि आंतु ॥ जो कां त्रिपुटिसी आलीप्तु ॥ तो मीं विख्यातु नारायणु ॥ ९६ ॥ यत्र श्रीवैराग्य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

३ चित्तदेवतासत्वगुण ॥ इंद्रियेतोरजोगुण ॥ विषयकेवळतमोगुण ॥ हे त्रिआवरण परमानंदा ॥ ९६ ॥
ज्ञाना ॥ ऐश्वर्यऔदार्यहे षड्गुण ॥ नित्यवसती परिपूर्ण ॥ तो मि नारायण भगवंतु ॥ ९७ ॥ स्वामजेनारायणतेध्या
ना। तो ॥ मासीं विसीता सिद्धि येरी ॥ सेवक म्हणिअलीसता ॥ भागुनि अभोक्ता भोगाते ॥ ९८ ॥ श्लोक ॥ निर्गुणे ब्रह्म
णिमयि धारयन्विशदं मन ॥ परमानंदमाप्नोति यत्र कामोवसीयते ॥ ९ ॥ टीका ॥ परमानंदासि आवर
ण ॥ आउवे असती तिन्ही गुण ॥ त्यातें सांडुनि निर्गुण ॥ ब्रह्म परिपूर्ण मज जो ध्याये ॥ ९९ ॥ त्यासी मासीये ध्या
नस्थिती ॥ होय परमानंदअवाप्ति ॥ ज्या अनंदामाजि स्फुरणाती ॥ होय निश्चिती सकळकामा ॥ १०० ॥ जा
हाली या परमानंदप्राप्ति ॥ सकळकाम निमग्न होती ॥ जे विस्तृये दयाप्रती ॥ तारा हारपती सचंद्र ॥ १ ॥ ते विं
परमानंदस्वापोटीं ॥ हारपती कामकोटी ॥ तेथ इंद्रियसुखाच्या गोठी ॥ लाजोनि उठाउठि विराल्या ॥ २ ॥
उद्धवा आइकपां निश्चिती ॥ नव्हतां परमानंदप्राप्ति ॥ कदा नव्हे कामनिवृत्ती ॥ नाना युक्ति करितां ही ॥ ३ ॥ याजश
महासीद्धिच्याधारणा ॥ तुज म्या सांगीतल्या जाणा ॥ यांसि साधावया आंगवण ॥ सुरनरगणा पैं नाहीं ॥
॥ ४ ॥ यापरिस अश्चर्य सिद्धि ॥ तुज म्या सांगीतली धारणाविधि ॥ आतां गुणहेतुकाच प्रबोधी ॥ सावधबु
द्धि अवधारी ॥ ५ ॥ श्लोक ॥ श्वेतद्वीपपतौ चित्तं शुद्धे धर्ममये मयि ॥ धारयं छ्वेततां याती षडूर्मिरहितो
नरः ॥ ६ ॥ टीका ॥ सांडुनि कार्येसी रजतमे दूरी ॥ जो मी सत्वाधिष्ठातृ श्रीहरि ॥ स्वामाजी जो धारणा धरी ॥
अखंडाकारिं सर्वदा ॥ ६ ॥ तो मासे निसेवें सत्वबंतु ॥ होय षडूर्मिसीं रहीतु ॥ शोक मोह जरा मरण ॥ क्षुधा
तृषा हातुला उनसके ॥ ७ ॥ श्लोक ॥ मय्याकाशात्मनि प्राणे मनसा घोषमुद्वहन् ॥ तत्रोपलब्धा भूतानां
हंसो वाचः शृणोत्यसौ ॥ ८ ॥ टीका ॥ सघोषप्राणे सिंराद्वहमहीमा ॥ अवश्य विश्रांतिसीये व्योमा ॥ त्या आ
कोशाचा हि मि आत्मा ॥ मजमाजी [illegible] व्योमा रहीवासु ॥ ९ ॥ तो मी सघोष प्राणाचा हि प्राण ॥ सकळ वाचां
विवाचा जाण ॥ वागश्वर्सिंचें जीवन ॥ सत्य मीं जाण उद्धवा ॥ १० ॥ ऐसे या मासे हृदयध्याना ॥ निज हृदई जो करिं
जाण ॥ ता विचित्रा वाचेंचें श्रवण ॥ जीवस्वरूपें जाण आश्चर्ये आइके ॥ ११ ॥ स नादमासी धारणा पोटीं ॥ धरितां
जगाच्या गुह्य गोठी ॥ त्याचे पडिति कर्णपुटीं ॥ तें काळीउ हि दूरश्रवणसिद्धि ॥ १२ ॥ श्लोक ॥ चक्षुस्त्वष्टरि संयो
ज्य त्वष्टारमपि चक्षुषि ॥ मां तत्र मनसा ध्यायन्विश्वं पश्यति सूक्ष्मदृक् ॥ १३ ॥ टीका ॥ सविता तो मि नारायण

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

आपण ॥ सत्य

आपण ऐसे डोळ्यामाजी करि ध्यान ॥ तेंलां डोळां ति(तो) सद्गुरु पें जाण ॥ सवित्ता होये ॥ १२ ॥ एवं डोळा सविता मोसें
॥४॥ ध्यान ॥ तिही सये कात्मता जाली त्या जाण ॥ तेव्हां सूक्ष्म दृष्टा होय आपण ॥ जगसंपूर्ण तो देखे ॥ १३ ॥ बैस
ले ठिठांइं जाण ॥ चतुर्दश भुवनांचे दर्शन ॥ एके काळें देखे आपण ॥ दूरदर्शन हे सिद्धि ॥ १४ ॥ श्लोक ॥ मनोमयी
सुसंयोज्य देहं तदनुवायुना ॥ मद्धारणानुभावेन तत्रात्मा यत्र वै मन ॥ २२ ॥ टीका ॥ अत्यंत सवेगतं मन
याम नावें ही मिं मन जाण ॥ या मनासीम जसी अभिन्न ॥ प्राण धारण युक्ति राखे ॥ १५ ॥ ऐसे प्राणधा
रणा युक्त मन ॥ मन सी राखता अभिन्न ॥ या धारणा प्रभवें जाण ॥ मनोवेगें गमन देहासी होय ॥ १६ ॥ जेथ
संकल्पे जाय मन ॥ तेथ होय देहाचे हि गमन ॥ हे मनोजव सिद्धि जाण ॥ धारणा लक्षण या हेतु ॥ १७ ॥ श्लोक ॥
यदा मन उपादाय यद्यद्रूपं बुभूषति ॥ तत्तद्भवेन्मनोरूपं मद्योगबलमाश्रयः ॥ २३ ॥ टीका ॥ पहीली मनोजव
धारणा ॥ त्याही वरी मासी भावना ॥ अचिंत्य सामर्थ्य मासें जाण ॥ अनुसंधाना जो आणी ॥ १८ ॥ मि नाना
रूपातें धरिता ॥ सर्वें वि रूपांतरें विसर्जिता ॥ ऐसी मासी जे पुर्ण सत्ता ॥ ते पाव्या हातां पैं लाभे ॥ १९ ॥ एवं मासी
या दृढ धारणा ॥ मासें सामर्थ्य ये पा ज्या मना ॥ मग ज्या रूपाचि करि भावना ॥ तद्रूप जाणा स्वये होये ॥ २० ॥
सुर नर पन्नगा माजी जे रूपा धरावें तो करि जो संकल्प ॥ तो ता काळ गातद्रुपा ॥ हे कामरूप सिद्धि मासी ॥ २१ ॥
॥ श्लोक ॥ परकायं विशन्सिद्ध आत्मानं तत्र भावयेत् ॥ पिंडं हित्वा विशेत्प्राणो वायुभूतः षडंघ्रिवत् ॥ २४ ॥
॥ टिका ॥ परकाया प्रवेशु करितां जाण ॥ आवरुनि स्वदेहिंचा सर्व प्राण ॥ जेथ प्रवेशु करणे आपण ॥ तेथ
आपुली भावना करावी ॥ २२ ॥ तेथ लींग देहास्वें माथा ॥ जीव प्राणांचि एकात्मता ॥ धरुनि देहांतर अहंता ॥
बाह्य वायुच्या पं[...] या मिळोनि जाये ॥ २३ ॥ तेथ मेळतां वि मिळणी ॥ या देहाचा अभिमान सांडुनि देहांतरि
प्रवेशोनि ॥ मी म्हणोनि उठि तेथें ॥ २४ ॥ जेसें कमळि होउनि कमळांतरा ॥ वायुबळें प्रवेशणें भ्रमरा ॥ ४ ॥
तैसें सांडुनियां स्वशरिरा ॥ देहांतरा जीउ जा[...]या ॥ २५ ॥ स्वसत्ता देह सांडणें ॥ ते विअषिंची लक्षणें ॥ पुढिले
श्लोकीं नारायणें ॥ विशद निरोपणें निरोपी ॥ २६ ॥ श्लोक ॥ पाष्ण्यापीड्य गुदं प्राणं हृदुरः कंठमूर्ध्नसु ॥
२ हे परकाया प्रवेशन ॥ म्यां सांगीतलें संपूर्ण ॥ माझ्यासच रूपाचे धारण ॥ ते निजलक्षण अवधारि ॥ २६ ॥ दृढ ध्या
ता माझ्या स्वरूपासि ॥ नैसर्व देहि ते चि अहासि ॥ न संडिता निज देहासि ॥ हा परकायसि प्रवेशु ॥ २७ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

३ तो प्राणायामें अवरोन॥ अधोमुख जाण कराना॥२९॥ अपानाचें ऊर्ध्वगमन॥
आरोप्य ब्रह्मरंध्रे राबलनी तो त्यजेत्तनु॥२४॥ टीका॥ देहत्यागवेळे प्राणधारण॥ ते स्वच्छंद मृत्यूचें लक्षण॥
तदर्थि जे प्राणोत्क्रमण॥ ते योगधारणा अवधारी॥२९॥ मूळाधारीं वामचरण॥ टांचेचेनि नेटें जाण॥ अपा
नाचें अधोगमन गुदपीठु निरोधावा॥३०॥ हृदयीं विचरता जो प्राण॥ त्याचें सदा ऊर्ध्वगमन॥ त्या अधिष्ठानपरि
येत जाण॥ प्राणाचें अधः संचरण॥ तें विक्की जाण जे घडे॥३१॥ तेथ प्राणापाना विभुञ्जावण॥ त्या चक्रामा
जिकरि समान॥ ऐक्य पडीलें आलींगन॥ एकात्मता जाणवाली ले॥३२॥ सांडुनि अपाना चि अधोवाव॥ प्रा
णें त्यजीला हृदयकंठ॥ फोडुनि सुषुम्नेचें पद॥ उघडुनि काकीमुखाचें द्वार॥ ब्रह्मरंध्र टाकीलें॥३३॥ तेथ पाव
ल्या यथा निगुती॥ या देहा विसांडुनि निश्चितीं॥ जो कामभोगवासना चित्तीं॥ या देहाचि प्रासि तो पावे॥३४॥
वैकुंठ केलासु अमरावती॥ सार्वभौम चक्रवर्ति॥ जे कामना कामी चित्तीं॥ तें पावे गती तत्काळ॥३५॥ जरि ताब्र
ह्म ~~हायस्वतः सिद्धि उश~~॥ सायोज्यता वासे॥ तरि सांडुनि या देहासि सायुज्य ब्रह्मधारणां पाहे॥ तो ब्रह्म
चि होय स्वतःसिद्ध॥३६॥ ध्यायापरि प्राणधारणा॥ कर निजो वर्ते जाण॥ तें स्वच्छंद मृत्यूचें लक्षण॥ त्याआ
जाणा धिर्न कळी काळु॥३७॥ श्लोक॥ विहरिष्यं सुराक्रीडे मत्स्थं सत्वं विभावयन्॥ विमाने नोपतिष्ठंति सत्वर
त्तिः सुरस्त्रियः॥२५॥ टीका॥ देवांचे दिव्यमार्गी आसक्त॥ योगीयें जा त्या चित्तें॥ प्राप्ति लागीं येथ मासे
सत्व निर्वृत्ति विलीवां॥३८॥ जेणें सत्वें पां जाण॥ स्वर्गस्थ पिलें सुरगण॥ त्या सत्वगुणाचें धारण॥ निजहृ
दयीं जाण जो राखो॥३९॥ ध्याता सुरस्त्रियां विकामनिश॥ ता पावे सुरस्वर्गीं विप्रतीश॥ विमानि चढोनि
वर्तिश॥ कि विकामिंवश अप्सरांसि॥४०॥ श्लोक॥ यथा संकल्पयेद्बुद्ध्या यदा वा मत्परः पुमान् मयि
२ सत्ये मनो युंजंस्तथा तत्समुपाश्नुते॥२६॥ टीका॥ संकल्पमात्रें करि समस्त॥ जो मी सत्यसंकल्प भगव
त्स्या माझ्या ठाईं चित्त॥ विश्वासयुक्त जो राखो॥४१॥ तो जे जे काळीं जे जे दरी॥ जे जे कामि जे जे अवस्थसो॥
जे जे कांहीं वांछी मानसीं॥ ते संकल्प त्या पासीं सदा सफळ॥४२॥ मी सत्यसंकल्प भगवंत॥ हृदईं धरिल्या
ध्यानयुक्त॥ त्याचें जे जे काम कामी चित्त॥ तें संकल्प प्राप्ति होती त्यासी॥४३॥ श्लोक॥ यो वै मद्भावमाप
१४ कपाट॥ ऊर्ध्वमुखें नीट चालिले॥३२॥ जीर्णता सुषुम्नेचें घर॥ भेदलें साहि चक्राचें

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

न्नाई स्त्रितुर्वे स्त्रितुः पुमान् ॥ कुतश्चिद्विहन्यते तत्र स्वच्छा यथा मम ॥ २७ ॥ टीका ॥ जो कां मीं सर्वसूत्रां नियं
॥५॥ ता ॥ स्वयें स्वतंत्र तत्वतां ॥ त्या माझें ध्यान करितां ॥ मद्भाव ता उपजती से ॥ ४४ ॥ मी स्वभगवंतु सुनिश्चीत ॥ ऐसे बोधा
आलें पथा स्थितता ॥ त्याचि आज्ञा सुरनरवंदिता ॥ पशु पक्षी नुलंघीत तेआज्ञा ॥ ४५ ॥ जैसी माझी आज्ञा सर्वांव
रि ॥ तैसी त्याचि आज्ञा चराचरीं ॥ कोण्ही नुलंघीती निर्धारीं ॥ हे आज्ञासिद्धि खरि तो लाहे ॥ ४६ ॥ एवं या
गुणहेतु सीद्धि दाही ॥ धारणायुक्त सांगीतल्या पाहीं ॥ आतां क्षुद्र पाच सिद्धि ज्या ही ॥ तुज मीं त्याही
सांगेन ॥ ४७ श्लोक ॥ मद्भक्त्या शुद्ध सत्वस्य योगिनो धारणाविदः ॥ तस्य त्रैकालिकी बुद्धि जन्ममृत्यु
पबृंहिता ॥ २८ ॥ उदासीनें मयि परे मक्तें गुणावस्तुषु ॥ चिन्मये धारयेच्चेतो हृद्दे मेवा भिभूयतो ॥ २९ ॥ स
र्वेभूत हृदिस्थं मामात्मानं सर्वसाक्षिणं ध्याये दासतया चित्त परषां पति पश्यती ॥ ३० ॥ टीका ॥ जगत्स्वें उ
त्पत्ती स्थिति निदान ॥ सत्य असे मज आधिन ॥ त्या माझां ठाई करितां भजन ॥ अंतःकरण अतीशुद्ध ॥ ४८ ॥
तें शुद्ध अंतःकरणी जाण ॥ भूत भविष्य वर्तमान ॥ जगाचे जन्मभोगमरण ॥ हे त्रिकाळज्ञासिद्धि प्रकटे ॥ ४९ ॥
॥ श्लोक ॥ अग्न्यादिभिर्नेहन्यते मुने योगमयं वपुः ॥ मद्योगश्रांत चित्तस्य यदसामुदकं यथा ॥ २९ ॥ टी
॥ का ॥ अती प्रयासु करितां चीत्त ॥ मजसीं योगातें जाहलें प्राप्त ॥ तेणें योगें राहीला योगयुक्त ॥ अबाधित महा
देहो ॥ ५० ॥ त्यासि बाधिना शीतउष्ण ॥ मृदु आरी कां कठिण ॥ अग्नी लागली याही जाण ॥ देह न दहन
न व्हे त्यासी ॥ ५१ ॥ तैसा अग्नीमाजी विश्रांति त्यासी ॥ जेविकां जळीं जळचरांसी ॥ अदहता सिद्धि ऐसी ॥ सा
धकां सि उपजती से ॥ ५२ ॥ येचि सिद्धि चि धारणा ॥ प्रती छंदसीद्धि प्रकट जाणा ॥ ओ ईक तिच्यो हि लक्षणां ॥
जिवे ता उरि जाणा सकळ बाधा ॥ ५३ ॥ पापासि बाह्य वयुचे निमडोळें ॥ बाधकता कदां न घडे ॥ प्राण जिंतो ॥५॥
किआंतु लीकडे ॥ कति रोकडें उदासी त्यासी ॥ ५४ ॥ देट फडु नि सुमन सेजे ॥ जेविकां सुख निद्रा कीजे ॥ तें ईंग
ळावरि तानिजो ॥ बाधा नुपजे अग्नीची ॥ ५५ ॥ वीतव जळीं सितकाळीं ॥ सिंधु बुडविल्या कौतुकाळीं ॥
तो बाहेर निघाल्या ने तळमळी ॥ जळिं मासोळी तेविक्रीडे ॥ ५६ ॥ ग्रीष्मकाळीचें निदाघ उष्ण ॥ सामाजी सीं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

धुघातल्यां जाए ॥ रविकिरिप्रभ उल्हासे गहनां ॥ तैसें लागतां उष्णातोर वटवि ॥ ५७ ॥ यापरि अर्क बाधकता
त्यासी बाधिना सर्वथा ॥ तैसें विसिद्धासि शस्त्र लागतां ॥ शस्त्रघाता तो नातुडे ॥ ५८ ॥ आकाशा खांचु जा
तां पाहें ॥ शस्त्र सिंचावो वायां जाये ॥ तैवि सिद्धासी न लगे घाये ॥ शस्त्र उपाय सुनाय ॥ ५९ ॥ सिद्धासि दृध
ल्या विख ॥ विख हो त्यांसि नव्हे बाधक ॥ जेवि विषकीडे विखें देखा ॥ पथ्य सुखें क्रीडती ॥ ६० ॥ छाया पर्वेला
तलीं दडपीतां ॥ तद्रूपेनं जे विसर्वथा ॥ तैवि अग्नि अर्क विष अंबु वात ॥ सिद्धासि सर्वथा बाधिना ॥ ६१ ॥
आईकोनि सिद्धि विकथा ॥ उल्हासु मानिसी चित्ता ॥ तरि मासे प्रासि सितलता ॥ सिद्धि सर्वथा बाधकं ॥
॥ ६२ ॥ मासें स्वरूप शुद्ध अद्वैत ॥ तथ्य सिद्धिचे मनोरथा ॥ तो लोकरंजन समर्थ ॥ नाहीं परमार्थसिद्धि माजी ॥
॥ ६३ ॥ मागीलवी श्लोकसंधी ॥ परिचित्ता । जिज्ञते चि सिद्धि ॥ ध्वनितें सूचिली त्रिशुद्धि ॥ तीनिही विधि
॥ ६४ ॥ त्वी श्लोकीचें व्याख्यान ॥ करितां भगवंताचें ध्यान ॥ प्रकृति नियंता आपण साक्षि
अवधारिं ॥ ६५ ॥ ऐसें ईश्वरत्व दृढ ध्यातां ॥ चित्तचाळकता येत्यास्या गतां ॥ तेव्हां चित्ता विचित्ता ॥
जाण सर्वांचा ॥ ६६ ॥ तें हां जीवाचि स्वप्नावस्था ॥ हा साक्षित्वें देखता ॥ जो जो संकल्पजा
मिश्रता ॥ स्वभावता उपती हे ॥ ६७ ॥ जि स्वाचिजें आवडी मोयि ॥ तें ठावलिला सांगे गोठि ॥ एवढिये अ
त्या चित्ता ॥ तो स्वभावता हा जाए ॥ ६८ ॥ जि स्लोका मद्विभूतीरभीध्यायं श्रीमाच्छास्त्रविभूषिताः
सिद्धिविक सवटी ॥ उठाउठि तो लाभो ॥ ६९ ॥ श्लोकार्द्ध ध्वजातपत्रव्यजनैः सभवेदपराजीतः ३० ॥ टीका ॥ अपराजय सिद्धिची प्राप्ति ॥ ध्याना आणा
ध्वजातपत्रव्यजनैः सभवेदपराजीतः ३० ॥ टीका ॥ अपराजय सिद्धिची प्राप्ति ॥ ध्याना आणा
विमाक्षी मूर्ती ॥ जिचे नि नामें जयो पावती ॥ जाण निश्चीती सुरवर ॥ ६९ ॥ चतुर्भुज मेघश्याम शंख
चक्र गदा पद्म ॥ छत्रातपत्र चामरयुग्म ॥ ध्वजिं उत्तम गरुड लांछन ॥ ७० ॥ रत्नदंडे शण कारा ॥ व्यजन
विजीति सन्नागरा ॥ चरणी गर्जेती तोडरा ॥ तोडरिं अपार अरिवर्गी ॥ ७१ ॥ ऐसी ये मासे मूर्तिचें ध्यान ॥
जो सर्वदा करि सावधान ॥ तो सर्वत्र विजयी जाण ॥ अभंग पण मासेनि ॥ ७२ ॥ तो मासेनि ध्यानें पा
हें कां ऐहीं न मेळविता साधा ॥ एकला सर्वत्र विजउ होये ॥ ऐसी सीद्धि लाहे यानिश्चा ॥ ७३ ॥ मीहृदइ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

धरिल्या अजीतु ॥ तो सर्वत्र होय अपराजीतु ॥ ऐसें सांगे निजभगवंतु ॥ उपसंहरितु सिद्धितें ॥ ७४ ॥ श्लोक ॥
॥६॥ उपासकस्य मामेवं योगधारणया मुने ॥ सिद्धयः पूर्वकथिता उपतिष्ठंत्यशेषतः ॥ ३१ ॥ टीका ॥
म्यां सांगीतला ज्या योगधारणा ॥ मज भजतां त्या भावना ॥ त्या त्या सीद्धि त्यासी जाणा ॥ पूर्वोक्त लक्ष
णा उपजती ॥ ७५ ॥ अनेक भावना धरितां चित्तीं ॥ त्या त्या धारणेच्या विसती ॥ सकळ सिद्धिची होय प्रा
प्ती ॥ जाण निश्चीतें उद्धवा ॥ ७६ ॥ नाना योगधारणा विसती ॥ न करितां सकळ सिद्धिचि प्राप्ति ॥ एके धा
रणे ते होय निश्चीतीं ॥ तें मी तुज प्रती सांगेन ॥ ७७ ॥ श्लोक ॥ जितेंद्रियस्य दांतस्य जितश्वासात्मनो मु
नेः मद्धारणां धारयतः का नु सिद्धिः सुदुर्लभा ॥ ३२ ॥ टीका ॥ पांचपांचवरुं द्रियांचि जोडी ॥ जेणें निग्रह
दम परवडी ॥ उभड निर्वैराग्याची गुढी ॥ प्राणापान वोढि जिंकील्या ॥ ७८ ॥ विवेकाचेनि बळें जाण ॥ रात्रि
रात्रवो निसावधानु ॥ सदां करितां गा मनन ॥ मननें मन जींकीलें ॥ ७९ ॥ या परि गा साधकांसी ॥ धारणा
धरुनि मानसी ॥ मी येकु ध्यातां अहर्निशीं ॥ सकळ सिद्धि [illegible] दासि [illegible] त्यासी होती ॥ ८० ॥ सांडोनि
सकळ उपाय ॥ मी येकु ध्यानि धरिल्या पाहें ॥ साधकांसि काही उणें आहे ॥ दुर्लभ काय सिद्धिचें ॥ ८१ ॥
मासें भजन सावकासीं ॥ सिद्धि प्रकटती साधकांसी ॥ त्या सेव्य नव्हती त्यासी ॥ ते चिन्ह षीकेशी सांगतु
॥ ८२ ॥ श्लोक ॥ अंतरायान्वदंत्येता युंजतो योगमुत्तमं ॥ मया संपद्यमानस्य कालक्षपणहेतवः ॥ ३३ ॥ टीका ॥
अहेतुक करितां मासें भजनो ॥ तेणें सिघ्र मासी प्राप्ति जाण ॥ तेथ सिद्धि वरि घाली मन ॥ ओली नागवण
मत्प्राप्ती ॥ ८३ ॥ ज्यासी विषयभोग लागे गोड ॥ तो चि सिद्धिची वाहे चाड ॥ ज्यासी मासे प्राप्तीचें कोड ॥ तो ॥६॥
वांछिना वंदुरि रिद्धि सिद्धिचें ॥ ८४ ॥ ज्यासी लोकीकीं अती प्रतीष्टा ॥ तो सीद्धि ज्यासी सोसी खटपटा ॥ ज्यासी म
त्प्राप्तिचि निष्ठा ॥ तो नेक्वे वाठा सिद्धिच्या ॥ ८५ ॥ पावत पावतां वाराणसी ॥ जो वळगि गेला वेश्या गृहासि ॥
तेथ भुलोनि तिच्या भोगासी ॥ सर्वस्वतीसी समर्पी ॥ ८६ ॥ ऐसा सुन जीवें प्राणें ॥ सर्वथा वेगळें नाहीं जा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

णे ॥ ऐसा संकल्प करूनि तेणे ॥ वश्य होणे वेद्ये सि ॥ ८७ ॥ जवं असे गांठो ॥ डी ॥ तंव ते त्या पासि लुब्धुडी ॥ निःशे
षेंच लिया कवडी ॥ बाहेर दवडी तूं काल ॥ ८८ ॥ तादवडी तांही न जाय ॥ निर्लज्ज निःसंग होउनि राहे ॥ तरि आ
पण विसांडु निजाये ॥ तैस्या विपा है महा सिद्धि ॥ ८९ ॥ सकल पापा निर्दलणें ॥ सकलेकु ब्धोतें उद्धरणें ॥ तें कासि
येंचे खुटले पावणें ॥ वेश्या नागवण भोगलीप्सा ॥ ९० ॥ तैसी चि सिद्धि विरि कथा ॥ मास प्रासि सि प्रतीबंध भूतें ॥
मासे स्नान ध्यानें वैराग्यावस्था ॥ नागवु निरीता सांडिती ॥ ९१ ॥ मासे प्रासि निकट जाण ॥ उठि सिद्धिची नाग
वण भोग ॥ छलांच्या मोरु कपण ॥ विलंब कारण मसा प्ति ॥ ९२ ॥ मा सें स्वरूप अद्वैत तत्व ॥ तेथ सिद्धिच्यो नानाव
स्था ॥ ते मायेसिव्यामोहकता ॥ जाणत लता उद्भवा ॥ ९३ ॥ मासे प्राप्ति आडसी द्धिचे विघ्न ॥ हे वितुज केलावया
जाण ॥ त्यां सर्व सिद्धि निरोपण ॥ समुळ संपुर्ण सांगीतलें ॥ ९४ ॥ मा सांठाइं धरितां ध्यान ॥ एकाग्र ॥ ता हो
तां मन ॥ ते भोगलीप्सा सिद्धि जाण ॥ करितीं नागवण साधका ॥ ९५ ॥ सीद्धिचे प्रासीचे कारण ॥ जन्मौषधि
मंत्र तप जाण ॥ कां साधल्या प्राणापान ॥ सकळ सिद्धि जाण योगाभ्यासिं ॥ ९६ ॥ श्लोक ॥ जन्मौषधित
पोमंत्रैर्यावतीरिह सीद्धयः ॥ योगेना प्रातीता : सर्वा नान्यै र्योग गतिं व्रजेत् ॥ ३४ ॥ टीका ॥ एकि जन्मात्त
वसहज सीद्धि ॥ एकित्या साधितां औषधि ॥ एकि त्या तपादि महा सिधि ॥ एकि त्या त्रिशुद्धि मंत्र द्वारा ॥ ९७ ॥
सपोसी वायु धारण ॥ मिनासी जल तरण ॥ पक्षीयांसी नभीगमन ॥ हे जन्म सीद्धि जाण स्वभाविक ॥ ९८ ॥ हंसु निव
डी क्षिर निर ॥ कोकिले सि मधुर स्वर ॥ चंद्रामृत से वि चकोर ॥ हे सिद्धि साचार जन्मास्तव ॥ ९९ ॥ या जन्मास्तव
सहजसीद्धि ॥ पा त्यां सांगीतलिया सुबुद्धि ॥ आतां साधिलीया औषधि ॥ लाभती सिद्धि त्या आइका
॥ १०० ॥ श्वेत मांदार गजानन ॥ अंगारक चतुर्थि साधिल्यां जाण ॥ सकळ विद्यांचे होय ज्ञान ॥ धन धान्य सम
द्धि ॥ २०१ ॥ अजान रक्ष स्वंवाळखण ॥ पावि फळें खान मुखें जाण ॥ पांचे घडल्या क्षीरपान ॥ होय आपण
अजरामर ॥ २०२ ॥ पिचुबंध नित्य सेविल्या देख ॥ त्यासी बांधीना कोण्ही विख ॥ पाताल गरुडाचें प्रासी
ल्या मुख ॥ त्यासि देह दुःख बाधिना ॥ २०३ ॥ पुतीका रक्षाचे मुळी ॥ असे महा शक्तिची पुळी ॥ ते साधि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ल्यां अप्सरां मेळी ॥ क्रीडे तत्काळी साधकु ॥ ४ ॥ अनंत औषधि अनंत सिद्धि ॥ त्याची साधना कठिण त्रीशुधी ॥
॥७॥ तपादिसी द्विवि विधि ॥ आइक सुबुद्धि उद्धवा ॥ ५ ॥ कष्ठपारा कवां द्रायण ॥ आसाव जलत्राय धूम्रपान
तपकरिजें जें भानुना ॥ ते ते सिद्धि जाण तो पावे ॥ ६ ॥ आइका मंत्र सिद्धिचें लक्षण ॥ प्रेताव रिबैसोन आपण ॥
एके रात्रिके ल्या अनुष्ठान ॥ प्रेत देवता संपुर्ण प्रसन्न होय ॥ ७ ॥ तेणें भूत भविष्य वर्तमान ॥ ते सिद्धि प्राप्ति
होय जाण ॥ करितां सुर्य मंत्र विधान ॥ दूरदर्शन सिद्धि उपजे ॥ ८ ॥ जेसा मंत्र जेसी बुद्धि ॥ तैसी त्यासी प्रक
टे सिद्धि ॥ यां सकळ सिद्धिचि संमाधि ॥ योगधारणा विधिमाजी असती ॥ ९ ॥ निरुढूनियां आसनां ॥ रेचु
करुनि प्राणापाना ॥ जो धरि योगधारणा ॥ सकळ सिद्धि जाणा तें ठाई ॥ १० ॥ म्यां सांगीत ... त्यासी
द्धिचि कथा ॥ जालीया प्राणापान समता ॥ आलीया योगधारणा हाता ॥ तें सिद्धि समस्ता प्रकटती ॥
॥ ११ ॥ प्राणापान समन करितां ॥ योगधारणा हि न धरितां ॥ मज एकातें हृदयीं धरितां ॥ सीद्धि समस्ता
दासी होती ॥ १२ ॥ मज पावावया तत्वता ॥ मज एकातें स्मरतां ध्यातां ॥ पावाद ... नि सिद्धिचे माथा ॥ त्यासि मु
क्ति स्वभावता दासी होती ॥ १३ ॥ नाना सीद्धिंची धारणा धरितां ॥ माझी सलोकता समीपता ॥ सातीन
ये स्वरुपता ॥ सगसायोज्यता तें कैंचि ॥ १४ ॥ माझे अतीवाये शुद्ध भक्ता ॥ ते मुक्ति सीदुर दवडीत ॥ माझेनि
भावार्थे नित्य तसा ॥ ते पुज्य होत मजलागी ॥ १५ ॥ जो सकळ सीद्धिचा ईश्वरु ॥ तो मीं लागें त्याची पुजा करुं ॥
तेथ लाजोनि सिद्धिचा संभार ॥ घेउनि निजवेव्हार पळाल्या ॥ १६ ॥ सकळ सिद्धिचे स्वामिलक्ष्मी ॥ मिं भगवं
तती ते भक्तापासी ॥ तें त्रिलोकार्थ हृषिकेशी ॥ उद्धवासी सांगतु ॥ १७ ॥ श्लोक ॥ सर्वासामपी सिद्धीनां ॥७॥
हेतु: पतिरहं प्रभु: अहं योगस्य सांख्यस्य धर्मस्य ब्रह्मवादिनां ॥ ३५ ॥ टीका ॥ सकळ सीद्धिचें मीं जन्म
स्थान ॥ माझेनि सिद्धिचें थोरमही मान ॥ सिद्धि सिमज माजी निदान ॥ याप ति मिं जाण स्वामी त्याचा ॥ जो
जें जिवा त्या चि ऐक्यता ॥ या योगस्या स्वामीं मीं तत्वता ॥ जेथे जिवत्वाचि मिथ्यावार्ता ॥ सा ज्ञाना चाही

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥ जयस्त्वेरायापासिपूर्णचलण॥ त्याचाहातायेलाचपण॥ तेणेचितोपावेमरण॥ तैशासिद्धिजाणपातका॥ २९
सर्वथास्वामीमीखि॥ १॥ ज्ञानउपदेशजेसाधु॥ पांचाहीस्वामीमीप्रसीद्धु॥ मासेनप्रसादें ज्ञानप्रबोधु॥
होतसे विशदुसज्ञाना॥ २॥ उपदेशीउपनिषद्भागें वेदु॥ त्यावेदाचाहीस्वामीमींगोविंदु॥ मजवेगळावेदवा
दु॥ तुस्यारिशाद्वनुचार॥ २१॥ धर्मअर्थजेज्ञानसाधन॥ याचाहीस्वामीमीचीजाण॥ मीसबाह्यपरिपुर्णचै॥
तन्यघनपरमात्मा॥ २२॥ मीसर्वोत्मासर्वव्याप्त॥ सबाह्यपरिपुर्णसमस्त॥ हें मासेगर्ड सहज स्थित॥ आइकुसु
निश्चीतउद्धवा॥ २३॥ श्लोक॥ अहमात्मांतरोबाह्योनावृत: सर्वदेहीनां॥ यथाभूतानिभूतेषु बहीरंत:स्व
यंतथा॥ २६॥ टीका॥ जीवाच्याजीवामाजी माझावास॥ जीवमज माजीसावकास॥ मासेंस्वरूप गा असम
सासाचुणमायसअनावृत॥ २४॥ जे विंघटाचिवस्तीआकासीं॥ आकाश सबाह्य त्याघटासी॥ ते विंमीं
जीवमात्रासी॥ सबाह्यहृषिकेशीपरिपूर्ण॥ २५॥ जेसिंमहाभूतंभौतिकासीं॥ सबाह्यअसती सर्वांसी॥
ते विंमीसकळजगासीं॥ सबाह्यहृषीकेशीपूर्ण तो॥ २६॥ जीवनजेसे तरंगासी॥ कांगोडीजेसी गुळासी
ते विअनंतकोटिब्रह्मांडासी॥ मींपूर्णतेसीपरिपुर्ण॥ २७॥ मजपुर्णाचीपुर्णताही॥ निकटयेतयेतांहातीं
ते संधिसीद्धिनागविती॥ भोगसंपतीउपचार॥ २८॥ येआध्यायात्वेंनिरोपण॥ सागाव्याहे विगाकार
ण॥ मासेप्रातिसीसीद्धिविघ्न उद्धवा जाण निश्चीती॥ २९॥ एकाग्रभजनेंमाझी प्राप्ति॥ होतांतसंधिसी
द्धियेती॥ त्याभुलउनियांभोग॥ सक्ती नागविती साधका॥ ३०॥ जेनेणतीमासेंनिजसुख ऐसेजेके
वळमुर्खी॥ त्यासीसिद्धिचेंकवतीक अलौकिकभोगलीला॥ ३१॥ जेसेवश्यचलावभाव॥ तेसिद्धिचेंवैभ
वाहेत्यागवियोगासर्वो॥ देवेहा अध्यायोनिरोपीला॥ ३२॥ ज्यासीप्रासमासेंनिजसुख॥ त्यासीसीद्धितुछ
प्रायोहीसुखासदेखती जन्ममरणास्वेंमुख॥ माझापुर्णविस्वकोंदाटा॥ ३३॥ सेविता सद्गुरुस्वरूप॥ कोंदाटलेब्र
परि सें पुर्ण॥ तथसीद्धिसीपुसकोण॥ हेंजाणतीखुणहे निभ्रांत॥ ३४॥ हविभक्तीसी विकिलाभाव॥ भजनेंफीट
लाअहंभाव॥ तथासिद्धिचाभोगसंदेहो॥ नुपजे पाहो सर्वथा॥ ३५॥ शुद्धित्रिविद्धिसीद्धि॥ सद्गुरुचरणींगा
त्रिशुद्धि॥ हेनेणतीजमंदबुद्धि॥ तेनानासिद्धिवांछीती॥ ३६॥ सकळसीद्धिचेंसाधन॥ निरपेक्षता सत्यजाण॥

निरपेक्षत्वें आंगण। सिद्धि संपूर्ण वोळगती॥ ३७॥ सिद्धिची अपेक्षा ज्यासी [illegible] तीसी [illegible]पा कडे थुंकिती॥
॥८॥ निरपेक्षाचे पाई विभाती। सिद्धि वंदिती सर्वदा॥ ३८॥ ज्ञानवैराग्य भक्ती [illegible]यां। सत्य[illegible]ण पां निरपेक्षता॥
ते निरपेक्षता आलीया हाता। मुक्ति सायोज्यता पायां लागे॥ ३९॥ निरपेक्षतेपासीं सिद्धि। निरपेक्षतेपासी
विधि। निरपेक्षतेपासीं सुबुद्धि। चरण वंदी अहर्निशि॥ ४०॥ निरपेक्षता तेथ निर्वाहो। निरपेक्षता तेथ स
द्भावो॥ निरपेक्षतेपासीं भगवद्भावो। यथार्थ पाहो तिस्थु॥ ४१॥ निरपेक्षतेपासीं उपनिषद्भागु। निरपेक्ष
तेंपासी साक्षात्कारयोगु। निरपेक्षता स्वानंदभोगु। सांपडे श्रीरंगु निरपेक्षा॥ ४२॥ एकाजनार्दना शरण। सा
चे वंदिता श्रीचरण। वदती निरपेक्षता जाण। सदा संपूर्ण स्वानंदे॥ ४३॥ आम्हां स्वानंदस्वो निजबोधु॥
हा सद्गुरुचरणींचा प्रसादु। महासुखाचा विनोदु। आनंदकंदु गुरुचरणीं॥ ४४॥ गुरुचरणीं करितां भक्ती॥
अनायासें प्राप्त ज्यासी मुक्ती॥ निजदासां तिसी विरक्ती। सेवा मागति गुरुभक्ता॥ ४५॥ एकाजनार्दना श
रण॥ त्याचें स्वरूपें स्वत जाण। श्रीभागवताचें निरोपण। जाहाला संपूर्ण ग्रंथ तोवा॥ ४६॥ इति श्री
मद्भागवते महापुराणे पारमहंस्यां संहितायां एकादशस्कंधे। श्रीकृष्णोद्धवसंवादे सिद्धि
निरोपण योगो नाम एकाकार टीकायां पंचदशोध्याय:॥ १५॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ छ॥

॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥ ॥छ॥

॥८॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रुचरणीं भावार्थी॥पूजावें गावें दृष्टा स्नानार्थी॥आकळावें वेदतत्त्वार्थी॥परमार्थता नीजबुद्धि॥९७॥
श्लोक॥रेतो नावकीर्णजातु ब्रह्मव्रतधरस्वयं॥अवकीर्णे वगाह्याप्सु यतासुस्त्रिपदीं जपेत्॥२५॥
॥टीका॥या पवित्र ब्रह्मचर्यादि देखा॥वीर्यत्यागु बुद्धिपूर्वक॥करून ये अवकीर्णकाव्रत विशेख ब्रह्मचर्या
॥९८॥ब्रह्मचर्या वानप्रस्थ संन्यासी॥प्रयत्न वीर्यत्यागु नाहीं यासी॥जो कृवितो अतीदोषी॥
आश्रमधर्मासी बुडविलें॥९९॥स्वप्नीं जाली या वीर्यपतन॥करावें सचैल स्नान॥मग प्राय स
श्चितार्थ जाण॥गायत्रीस्मरण करावें॥१००॥स्वप्नीं जालिया वीर्यपतन॥शास्त्रोक्त विधी करावें
स्नान॥मग प्रायश्चितार्थ जाण॥विहीत आचरण जप कीजे॥१०१॥श्लोक॥अग्न्यर्काचार्यगो
विप्रगुरुवृद्धसुरान्नमेत् समाहित उपासीत संध्ये च यतवाक् जपेत्॥२६॥टीका॥गायत्रि
त्या आचार्यपण॥माता पिता तें॥गुरुस्थान॥अग्निसूर्यादिसेवगण॥गोब्राह्मणआणीजे
ष्ठा॥१०२॥म यांचें केलीयां उपासना॥सबाह्यें शुचि अंतःसमाधान॥गुरुचरणीं अनन्यशरण॥
आज्ञापाळणा पितरांचि॥१०३॥अग्नीच्या ठायीं हवन॥इंद्रादि देवांचें स्तवन॥ब्राह्मणातें पूज्यस्था
ना॥अर्घ्यदान सूर्यासी॥१०४॥जेष्ठासि सांष्टांग नमन॥गायी आंग कुरवाळण॥सायंप्रातःसं
ध्येसी मौन्य॥साध्या निजाण मौन नाहीं॥१०५॥सद्गुरुचा समर्थवादु॥सर्वावतिर्हेवं घ्या॥त्याचा प्र सर्वे
तापप्रतिसु॥स्वयें गोविंदु सांगतु॥१०६॥श्लोक॥आचार्यमां विजानीयान्नावमन्येत कर्हिचित्
नमर्त्यबुध्यासूयेत सर्वदेवमयो गुरु॥२७॥टीका॥जो अंतर्यामी ईश्वर॥जो विश्वात्मा विश्वं
भर॥जो अनंत अपरापर॥तो मीं सद्गुरु शिष्यांचा॥१०७॥गुरु नांमाची जे मातु॥तो मीं साचार

॥१९॥ भगवंतु देखवो निभजनभावार्थु ॥ पुरवि मनोरथु शिष्यांचे ॥ ७ ॥ त्या सद्गुरुचॉ अंगुष्ठीं ब्रह्मां चरण
दि देवा तिया कोटि ॥ त्याचा नावा चि गोष्टि ॥ वंद्य वैकुंठी कैलासी ॥ ८ ॥ त्याचे नाम ऐकतां कांनि येम
काळ कांपती ॥ दोन्हीं ब्रह्मा विष्णु रुद्र तिन्हीं ॥ हात जोडोनि तिष्टती ॥ ९ ॥ सकळ वेदाचें निजसार ॥
तें सद्गुरु स्वरूप साचार ॥ ऐसा शिष्यांसि निर्धार ॥ निरंतर असावा ॥ १ ॥ त्यासी मनुष्य बुद्धि आप
ल्याक दान करावें हेळणा ॥ गुरुनिंदा बोलतां जाण ॥ आली नागवण सर्वथा ॥ २ ॥ सद्गुरुनिंदेचा ये
कातु कर आला परम आप्तु ॥ तो त्यागावा जेविं पतीतु ॥ हा न के अर्थु ते पळावें ॥ ३ ॥ सद्गुरुनिंदे
चिवाणी ॥ ऐकतां बोट घालाविं कानि ॥ सद्भावें गुरु स्मरोनि ॥ ते स्थान ही त्यजोनि पळावें ॥ ४ ॥
स्वये त्या सद्गुरुनिंदेविं मातु करितां बुडाला निजस्वार्थु ॥ धुळीं मीळाला परमार्थु ॥ आला अपघातु आंगासीं ॥ ५ ॥
ऐसे या गुरुत्वें गाइजाण ॥ पत्र पुष्प अन्न धन ॥ शिष्यें करं न येवंचन ॥ तें स्वयें श्रीकृष्ण सांगतु ॥ ६ ॥ श्लोक
सायंप्रातरुपानीय भैक्षं तस्मै निवेदयेत् ॥ यच्चान्यदप्यनुज्ञातमनुयुंजीत संयुत ॥ ८ ॥ टीका ॥ अल
धन पुष्पि पळी ॥ सायंप्रात मध्यान्हकाळीं ॥ भिक्षा मीळे ते गुरुजवळी ॥ अर्पून रुतां जुळी राहावें ॥ ७ ॥
तेथ गुरुआज्ञा आल्यां जाण ॥ उदरापुरते घ्यावें अन्न ॥ अन्नावेगळे पदार्थ भरण ॥ घेऊं न ये जाण
ब्रह्मचर्ये ॥ ॥ सायंप्रातःकाळीं जाण ॥ ब्रह्मचर्य विहित भोजन ॥ गुरुआज्ञा जे दीधलें अन्न ॥ तेणें प्राण
तर्पण करावा ॥ १ ॥ तेथ न लक्षावें धडगोड ॥ न करावें रसनाकोड ॥ न वाढवावा विषयवाढ ॥ देह निवोळेवा ॥ ॥१२॥
उच्छिष्ट शिष्यांसी ॥ २ ॥ भोजनिकाही न मागावें जाण ॥ यालागीं दृढ धरावें मौन्य ॥ कैं धिरवादलें ५
पों अन्न तें प्रतिबंधन गुरुसेवे ॥ ३ ॥ अहारीं अधीक घेतल्यां अन्न ॥ निद्रा आलस्य दाटे गहन ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अत्यंत अल्प जें भोजन ॥ तें पें विकळपण देस्यावें ॥ २ ॥ गुरुशुश्रूषेलागीं भोजनाचे लिगावया विसाव धान
तें ॥ गुरुशुश्रूषेचें लक्षण ॥ स्वयें जनार्दनु सांगतु ॥ ३ ॥ गुरुशुश्रूषेलागीं जाण ॥ वीरराखावें सावधानप
यें ॥ लागीं शिष्यासी भोजन ॥ युक्त आहार जाण ॥ सर्वदा ॥ ४ ॥ श्लोका ॥ शुश्रूषमाण आचार्ये सदोपासी
तनीचवत ॥ यानशय्यासनस्थानै नीतिदूरे कृतांजली ॥ १२ ॥ टीका ॥ सर्वदा अती आदरें ॥ नम्रपणें ताही अं
तरी ॥ गुरुशुश्रूषेसि निरंतर ॥ अतीत सर उल्हासें ॥ ५ ॥ गुरु यानारूढ असतां ॥ पुढें चालावें अतीप तां ॥ पाठि ब्रं।
सीं यावें चरणी चालतां ॥ उपचारता समवेत ॥ ६ ॥ समयो चितें जाणोन ॥ द्यावें तांबोल जीवन ॥ करावें
चरणसंवाहन ॥ त्याला वें आसन बैसती तेथें ॥ ७ ॥ सद्गुरु बैसल्यां आसनीं ॥ सिष्यें न बैसावें नेहटु
नी ॥ दुति न वजावें तेथूनि ॥ भय नोमिळेणी असावें ॥ ८ ॥ अंजुळी संपुट जोडोनि ॥ सन्मुख राहावें सावधा
नीं ॥ गुरु विसंजाच्याला गोनि ॥ तें अविलंबनी करावें ॥ ९ ॥ गुरु तों जेवरि निजेलें असतां ॥ जवळी न सावें
सर्वथा ॥ दुविन करावें तवतां ॥ जेथूनि ऐकीजे कवनाथें ॥ तेथ निरीश्वस्थाक्रमा वि ॥ १० ॥ मीं येकरोवे ब
सीसंपन्न ॥ ऐसा धरिलियां अभीमान ॥ केलें सेवेसि अवेंचेण ॥ सर्वें विजाण होईल ॥ ११ ॥ जोवका
माजी मी येका ॥ केवळ रंकावें हीरंका ॥ ऐसा भावो निश्चका ॥ वोवेसि देखव धरावा ॥ १२ ॥ तेसे विनीचका
मकरितां ॥ लाज न धरावि सर्वथा ॥ बहुनम्र मनी चितां ॥ वल्हासता गुरुभजनीं ॥ १३ ॥ श्लोका ॥ एवं
वृत्तो गुरुकुले वसेद्भोग विवर्जित ॥ विद्या समाप्यते यावद्बिभ्रत व्रतमखंडीतं ॥ ३ ॥ टीका ॥ साडु
नि सकळ भोगातें ॥ गुरुकुळीं राहोनि तथें ॥ गुरुशुश्रूषेचे निव्रतें ॥ प्रीयसयोतें जोजाला ॥ १४ ॥ एवं गुरु
शुश्रूषायुक्त ॥ धरुनियां अखंडव्रतें ॥ स्वयें आपण श्रीभगवंत ॥ पुढिल श्लोकार्थें सांगतु ॥ १५ ॥ श्लोक ॥
यद्यसौ छंदसां लोकमारोक्ष्यन्ब्रह्मविष्टपं ॥ गुरवे विन्यसेद्देहं स्वाध्यायार्थं बृहद्व्रतः ॥ ३ ॥ टीका ॥
रपावला वेदशास्त्रार्थ ॥ पठणेस मस्त पै जाले ॥ २५ ॥ एवं विद्या जालियां समाप्त ॥ उपकुर्वाण नैष्ठिकयरत ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सत्यलोक वैकुंठपर्यंत॥ वांछिवे दोन महासि॥ २९॥
तरि ब्रह्म ख्याविरत स्थायेणें वि आश्रमें निश्चीत॥ पावला वेदशास्त्र समस्त॥ पढणें समाप्त पैं जा
॥१२॥ लें॥ २४॥ तरी या कें जन्म आपण॥ दृढ करावें गुरुभजन॥ निजदेहाचें ही जाण॥ करि समर्पण गुरुचर
णीं॥ २५॥ सद्गुरुभजनाचें परवडी॥ नित्य नूतन आवडी॥ निजात्मभावें चोखडी॥ लागली गोडी गुरुचर
व णीं॥ २६॥ पूर्वि लें व्रत व्रतधारि॥ तें धरत दृढ करि॥ होय नैष्ठिक्य ब्रह्मचारि॥ गुरुभजनावरि निर्धार॥ ए॥
नमनी सन्मानाचें कोड॥ न सरे हे विषय गोड॥ न धरि सत्ता दाक्षिचाड॥ वृत्ति दृढ व्रतस्थ॥ २७॥ ऐसा
घोर व्रतें व्रतधर॥ तें सात्विगुरुभजनी आदर॥ करि सद्गुरुसी विचार॥ वेदांतसार स्वाध्याय॥ २८॥
स्वात्म एरिजे आत्मा जाण॥ तेठाइं नित्य अनुसंधान॥ तो स्वाध्याय म्हणे॥ तो विचक्षण॥ ज्ञान विज्ञान
निज दृष्टी॥ २९॥ ऐसे या साधकासी जाण॥ सर्वत्र ब्रह्मभावन॥ हें चि स्वमुखें मधुसूदन॥ स्वयें आप
ण सांगतु॥ ३०॥ श्लोक॥ अग्नौ गुरौ वात्मनि च सर्वभूतेषु मां परं॥ अपृथग्धीरुपासीत ब्रह्म
वर्चस्व कल्मषः॥ ३१॥ टीका॥ ब्रह्मचर्य व्रतधारणें॥ ब्रह्मवर्चस्व जडते पणें॥ आणी सद्गुरुचे निभजनें २
निःपाप होणें निजवृत्ती॥ ३२॥ तेथ अग्नी गुरु आपण॥ सर्वभुतांचा ठाइं जाण॥ अभिन्न ब्रह्मभावन
अनुसंधान सर्वदा॥ ३३॥ तेव्हां जें जें देखे दृश्य जात॥ तेथ ब्रह्मभावो अखंड बिंबित॥ या परि मातें उपा
सीता॥ ब्रह्मयुक्त सद्भावें॥ ३४॥ नैष्ठिक्य ब्रह्मचर्याचे नेम॥ वानप्रस्थ संन्यासाश्रम॥ तेथ लि
क्षा गृहस्थ धर्म॥ मुख्य जें वर्मे त्यागाचें॥ ३५॥ श्लोक॥ स्त्रीणां निरीक्षण स्पर्श संलाप क्ष्वेलनादि ॥१२॥
कं॥ प्राणिनो मिथुनिभूतान गृहस्थाग्रतस्त्यजेत॥ ३६॥ टीका॥ नैष्ठिक्य ब्रह्मचारि संन्यासी
वानप्रस्थ वनवासी॥ तिहीं न पाहावे स्त्रीयेसी॥ हा मुख्य त्यांसी स्वधर्म॥ ३७॥ स्त्री देखतां वि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दिठि सांजे नियांप एी कुटि पळावें गाउठाउठि माकराच्यागोठी घडे केवीं ॥ ३९ ॥ स्वप्नीं हीं स्त्री
यांच्या स्पर्शाशीं करुन येयाती घांसी करितां विमदनुस्यासी वीर्य तोपो सिउपजवी ॥ ४० ॥
स्व त्या स्त्रियांसि क्रीडा विनोद करितां विध्वंसीं धर्मकंदा यालागीं स्त्री गुणानुवाद नकरिती
शुध्दसत्वान ॥ ४१ ॥ स्त्रियेचे हावभाव दर्शन येकांतगुह्य संभाषण नाना विनोदें अंगस्पर्शने
पतिहासनमदनोत्ति ॥ ४२ ॥ इतुके ही जेथ घडे तेथ कामाचा घाला पडे स्वधर्म समुळीं बुडे धैर्या
चें उडे निजसत्व ॥ ४३ ॥ यहस्ताचियेप्रवृत्ती परस्त्रियेसि ऐसी गती जाली यांजाण निश्चीती अ
ते पावे अंतीं पावेल ॥ ४४ ॥ स्त्री अग्नीकुंडसमान पुरुष तो घृतकुंभ जाण तेथ द्रवतां अंतःकरण
अर्धक्षण लागेना ॥ ४५ ॥ घृत नवनीत यांपाठीं घटासी जालीवरुषें साठि तरि अग्नीसी जाल्या
भेटि द्रवता पोठिं तो ही धरि ॥ ४६ ॥ ते विंवाधीक्य वयेंसी येकांत जाली या स्त्रीयेसी गोसिमात
विनोदेंसी कामाचा त्यासी पडे घाला ॥ ४७ ॥ त्यागा विकामीनी संगती हा मुख्य त्याग परमार्थीं हे वि
स्वमुखें श्रीपती उध्दवाप्रती बोलीला ॥ ४८ ॥ पाराशर ऐसा महंत मछोदरिसि जाला रत यालागीं
स्त्रियांचा येकांत अनर्थभुत पुरुषाशीं ॥ ४९ ॥ मैथुनभक्त जे प्राणी पशुपक्षीआदिकरुनि सादरें
न पाहावें नयनीं पाहतां कडकडोनि काम खवळे ॥ ५० ॥ मछ मैथुन देखिली यासाठि खवळल्या
कामाच्या पटिपाटि सौभरि ऋषेश्वरें तप कोटि मैथुनासाटिं नाशिल्या ॥ ५१ ॥ यालागीं कामाचे
दर्शन कां कामाचि आठवण पुरुषांसि बाधक जाण कामस्मरण नकरावें ॥ ५२ ॥ हृदईं न हे काम
संचार तैसा करावा सदांचार अतें पाहा विमदाकार हा मुख्य प्रकार हरि बोले ॥ ५३ ॥ श्लोक ॥
शौचमाचमनं स्नानं संध्योपासनमार्जनम् तीर्थसेवा जपोऽस्पृश्याभक्ष्यासंभाष्यवर्जनं ॥ ३४ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शौचाचमनस्नान । संध्यातर्पण उपासन । जपादिक अनुष्ठान । तीर्थसेवन विश्वासें ॥ ५४ ॥ अधर्मेंज
॥१३॥ कर्मस्वाविटाळु । होउनें दावा अळुमाळु । आलीयां ही संकट काळु । अभक्षण शीकु नसेभा
वो ॥ ५५ ॥ ऐस्यासि असे व्रतधारण । तेणें रजस्वलादि निंद्यजन । त्यासि न करावें संभाषण । धरावें
मौन्य निंदास्तवनीं ॥ ५६ ॥ सर्वाही आश्रमासि जाण । स्वधर्मनियमाचें लक्षण । सांगेन म्हणे श्रीकृ
प्र ष्ण । ऐक सावधान उधवा ॥ ५७ ॥ श्लोक ॥ सर्वाश्रमप्रयुक्तोयं नियमः कुलनंदन । मद्भावः सर्वभूतेषु
क्षणे मनोवाक्कायसंयमः ॥ ३ ॥ टीका ॥ यदुवंश कुलनंदना । ऐकें उधवा सज्ञाना । वर्णाश्रमें लक्षण । सर्वांसि स्वधर्म
हीं जाण हें येकिं निश्चा ॥ ५८ ॥ मनसा वाचा कर्मणा । नेमें निजआपेआपणा । सर्वभूतीं ब्रह्मभावना । अ
खंड धारणा राखावि ॥ ५९ ॥ ऐसा मद्भावो सर्वभूतीं । दृढ ठसावल्यां चित्तवृत्तीं । ऐसा नेष्ठिक ब्रह्म
चर्याप्रति । मोक्षफळप्राप्ति हरी बोले ॥ ६० ॥ श्लोक ॥ एवं बृहद्व्रतधरो ब्राह्मणोग्निरिव ज्वलन् । म
द्भक्तस्तीव्रतपसा दग्धकर्माशयोमलः ॥ ३ ॥ टीका ॥ यापरी जो ब्रह्मचारी । महाव्रतें व्रतधारि
मद्भावनाभक्ता कारि । धारणा धरि अविश्रमें ॥ ६१ ॥ यापरि करितां मद्भजन । जळल्या कर्मबीजें सी
वासना । ते संपुर्ण भक्ति माझी जाण । वरि अंतःकरण भक्तांच्या ॥ ६२ ॥ तें संनिवेपर्यार निजस्थि
ती । सहज निघडे माझी भक्ति । जेथ ज्याज्या देखे दृश्य प्रतीति । मद्भाव प्रतीति विद्धु पा ॥ ६३ ॥ ऐसी घडतां ॥१३॥
माझी भक्ति । आर्त जिज्ञासु रर्थार्थी । या तिहुंहुनी यां पंक्ती । चिन्मात्र कें चौथी भक्ति तो लाहे ॥ ६४ ॥
साचे विजो भक्ति च्या ठायीं । त्यारि मुक्ति लोळे तीपाइ । ते स्वानंदें भक्ताच्या देहीं । संपुर्ण पाहीं उल्ल मद्
से ॥ ६५ ॥ ते संमज हो आवि मुक्तता । हें हीं नाठवें त्याच्या चित्ता । हो कां गेलियां मासी बंधता । हें हीं सर्व
था स्मरेना ॥ ६६ ॥ येवं मासें निमज्जन सुखें । विसरला सकळ सुखदुःखें । मासे भक्तिचे निहरिखें । आ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नंदनोखेंसंतुष्टे ॥ ६७ ऐसा नैष्ठिक ब्रह्मचारी मज पावला स्वधर्म करीं आतां उपकुर्वाणाचीपरि ॥
ऐकदूसरि अवस्था ॥ ६८ श्लोक ॥ अथानंतर मावक्ष्यन् यथा जिज्ञासीतागमः गुरवे दक्षिणां दत्वा
स्नायाद्गुर्वनुमोदितः ॥ ३७ टीका ॥ संपुर्ण केले यां अध्ययन जाली यां वेदशास्त्र संपन्न तेणें गुरु
स दक्षिणा आज्ञापुसोन व्रतविसर्जन करावें ॥ ६९ कामनिः काम तें चाभ सादेखो निविवेक विचार ते सीआ
ज्ञा देती गुरु जेसा अधिकार शिष्यांचा ॥ ३० ॥ ज्यासि ग्रहाश्रमाची असक्ति तेणें आपुलीयाप
धारा शक्ति दक्षिणा देवोनि गुरुमती व्रतसमाप्ती करावें ॥ ७१ करावया समावर्तन घेवोनि गुरुचें अ
नुमोदन करावे मंगळस्नान विसर्जन व्रतबंधन ॥ ७२ तेथ अधिकाराचा भेदु स्वयें सांगता गोविंदु
ता त्रिश्लोकार्थ विशदु वैराग्य समंधु अधिकारा ॥ ७३ ग्रहं वनं चा पविशेत्प्रव्रजे द्वा द्विजोत्तमः ॥
आश्रमा दाश्रमं गच्छ न्नान्यथामसरश्चरेत् ॥ ३८ टीका ॥ जयासी वैराग्य नाहीं सर्वथा हृदइं
स्त्रीकामाचि आस्था तेणें द्वितियाश्रम संस्था गार्हस्थता करावें ॥ ७४ स्त्रीकाम नरि नावडे
वैराग्य विवेक ज्यासी थोडें तेणें वानप्रस्थाश्रमाकडे निघावें गोकडें ताकाळें ॥ ७५ जो विवेक
तेजें दैयदिसिमंत ज्यासि सदां वैराग्य धडधडीत तो सर्वार्थी दिसे विरक्त त्यांसी चो निश्चीत
चतुर्थाश्रम ॥ ७६ मुख्यत्वें ज्यासी ब्राह्मणजन्म तो विबोलीजे द्विजोत्तम त्यासि बोलीला चतुर्था
श्रम वैश्य क्षेत्री नेम संन्यासना हीं ॥ ७७ क्षेत्री संन्यास आंगीकारिती तेहि दिधावें महा
पंथिं दंडकमंडलादि प्रवृत्ति व्यवहारस्थिती सानाहि ॥ ७८ ब्राह्मणासी ब्रह्मचर्याच्यापोटीं
धडधडीत जै वैराग्य उठी त्यासी संन्यास परिपाटी उठाउठी अंगिकारी ॥ ७९ बैसताश्रा
र्यंचापाठीं वरुल्यावरी वैराग्य उठी त्यासी संन्यासग्रहण गोठी ॥ आधिकारभ्रे छिंबो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

लीला ॥ ३ ॥ ८० ॥ संन्यासग्रहणी ज्यावें वैराग्य दिसे अर्थ कर्वे ॥ त्यासी संन्यासग्रहणाचें ॥ अधिकार
॥१४॥ सर्वे असेना ॥ ८१ ॥ जैसा क्रांवो कीलावो का ॥ ज्याचा त्यासी नावडे देव ॥ ते सेंविष पभोग स्रख ॥ ज्या
सि निः शेषनावडे ॥ ८२ ॥ ज्यासी संन्यासीं अधिकार ॥ तो चि संन्यासी साचार ॥ ज्यासी वीषयांचा
विकार ॥ अनुमात्र बाधीना ॥ ८३ ॥ प्रथम ब्रह्मचर्य प्रयुक्ति ॥ वैराग्य न चढे चिहातीं ॥ तरि होउनि
ग्रहस्ती ॥ स्वधर्मयुक्तिं वर्तावें ॥ ८४ ॥ तेथ स्वधर्मे विशेष त्रोविता ॥ दृढ साधावि विरक्तता ॥ तेथ ही
वैराग्य न येहाता ॥ तरि वानप्रस्थाश्रमी व्हावें ॥ ८५ ॥ या परि आश्रमांतरें आश्रम जातां ॥ वैराग्य
संन्यासग्रहणता ॥ परि अनाश्रमीं नवतां ॥ नाहीं सर्वथा अधिकार ॥ ८६ ॥ सांडोनि पुर्वाश्रमा
सी जो लोगे आश्रमांतरासी ॥ ते धुनि पुढारा मागेल्यासी ॥ परि माघें यावे यासी ॥ विधिनाहीं
॥ ८७ ॥ काम सरजो माझा भक्त ॥ त्यासी आश्रमनेम नाहीं येथ ॥ तो माझें निभ्रजनें रुतल
त्या जाण निश्चीतउधवा ॥ ८८ ॥ सद्भावें मासी भक्ति करितां ॥ वीवेकें वैराग्य योग्यता ॥ पावो
नि मासी पुरे सत्ता ॥ सायुज्यता न घेती ॥ ८९ ॥ ऐसे जे मासे भक्तोत्तम ॥ तयां न लगे आश्रम
नेम ॥ त्याचा सर्व ही मी स्वधर्म ॥ ऐसे पुरुषोत्तम बोलीला ॥ ३ ॥ ९० ॥ उधवा एकपां निश्चीती ॥ ग्रह
स्था चि स्वधर्मस्थिती ॥ समुळ सांगेन तुज प्रती ॥ ऐसे श्रीपती बोलीला ॥ ९१ ॥ श्लोक ॥ ग्रहार्थी ॥१४॥
मु सदृशीं भार्यामुद्वहेदजुगुप्सितां ॥ यवीयसीं तु वयसा यां सवर्णामनुक्रमात् ॥ ३ ॥ टीका ॥
करुनियां समावर्तन ॥ व्रतबंधाचें विसर्जन ॥ गुरुआज्ञा घेउनि जाण ॥ पाणीग्रहण करावें ॥ ९२ ॥
भार्या परणीवी सवर्ण ॥ इतर वर्जिले तिनी वर्ण ॥ स्ववेद स्वशाखेचें वरण ॥ स्वगोत्र परसुंकउनि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥९३॥ जे उभय कुळीं विशुध जे दशा लक्षणीं अनिंद्य देतां माता पित्यासी आल्हाद तो मुख्य सम
धर्म पत्नी ॥ ९४॥ जीची जन्मोत्तरि पाहातां वयें वरापरि स अधिकता कां समान वयें समता
याहो निं सर्वथां त्यागाव्या ॥९५॥ जन्मपत्र पाहतां तांदीठी वरुंवंस तापंचाधाकु यि ते परि ए गार्थि
स्वधर्म दृष्टि भार्या गौमठि ती नावा ॥९६॥ नोवरिपाणी ग्रहण युक्त आन पास्क निदर्शा वरुषां
तां अधिक ते वर्षळी निश्चीत शास्त्रार्थ यो प्रेगो ॥ ९७॥ गर्भा क्षमा होउनि स्वालुती जी चिवय
सा असे धाकु ठि तेनर वराधिकतिं प्रासि अेसे शास्त्रार्थी बोलीले ॥९८॥ ऐशा लक्षणाच्या नाहीं
बाधु ते सी प्रणा विशुध वधु मग आश्रम धर्म अतीशुध शास्त्र अविरुधुता ऐका ॥ ९९॥ श्लोक ॥
इज्याध्ययनदानानि सर्वेषां च द्विजन्मनां प्रतिग्रहोध्यापनं च ब्राह्मणस्यैव याजनं ॥४०टि०॥
यजन आणि अध्ययन आणि अध्यापन प्रतिग्रहो दान ये सा
ब्राह्मणाचें षट्कर्म जाण याजन आणि यजन अध्ययन आणि अध्यापन प्रतिग्रहो दान ये सा
हि ॥४००॥ वसो का द्विजन्मो तिनी वर्ण त्या तक्षत्री वैश्य दोघे जण त्यासी तीं कर्मि अधिकार णाय
यन जन दान अध्या ॥१॥ जे उत्पन्न जन्में ब्राह्मण त्यासी षट्कर्मि अधिकार जाण तीनी परमार्था
सी पुर्णी जिविका वर्तन ति हिक मांग कोण कर्में जीविके सि कोण पाविजे परमार्थासी त्या द
जे ब्राह्मणा कर्म विभागासी ऐक तूं जन पाशिं सांगेन ॥ ३॥ यजनें यज्ञाचरण अध्ययनें तें वेंपठ
णाचें दान देणें ते आपण हें त्रै कर्म परमार्थी ॥४॥ गुरुत्व घेवो नि आपरा याजनें यागु करणें अध्या
व पनें वेद पढेणें स्वयें दान घेणें तो प्रतीग्रहो ॥५॥ जालीयां सल्लिष्य संपती यें तिनी कर्में जीविकार्त्ती
गुरुलें गुरु पूजा प्राप्ति तेणें जीविका स्थिती ब्राह्मणा ॥६॥ क्षेत्री वैश्य द्विजन्मासी गुरुत्व बोलीलें
नाहीं यासी ये निन्हीं कर्में त्यासी निषिधत्ते सियालागीं ॥७॥ आतां ब्राह्मणाचें लक्षण स्व

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कर्म

येंसांगताहे श्रीकृष्ण॥ मुखमुख्यो नरैंसाधारण॥ त्रिवीधजाणाउधवा॥ ८॥ श्लोक॥ प्रतिग्रहंमन्य
॥१९॥ मानस्तपस्तेजो यशोनुदें अन्नाभ्या मेवजीवेत् शीलैर्वा दोषदृक्तयो॥४१॥ टीका॥ स्वधर्मनिष्ठ
पा ब्राह्मणांसी॥ तपतेजधैर्ययशनासी॥ प्रतीग्रहाद्रतुकेयासी॥ मुळनाक्रासिकारण॥९॥ जोस्वधर्म
निष्ठब्राह्मण॥ परप्रतीग्रहो ~~तुके यासी मुळ नाक्रासिकारणें~~ अंगीकार ण॥ तोजाण प्रांसाधारण॥
हें येकलक्षण द्विजाचें॥४॥११॥ जोप्रतीग्रहोप्रमुख ब्राह्मण॥ तेणें यजनअध्यापनें॥ स्वधर्मेकरू निद्र जाण
न व्यार्जन॥ जीविकावर्तेनकरावें॥११॥ धरूनिद्रव्याशा मानसीं॥ कैवावेंयागांतकर्मासी॥ कांसांगोनि र
वेदाक्षरांसी॥ द्रव्यत्यापासींइछीना॥१२॥ करूनिवेदाक्षरेंदान॥ जोशिष्याचेंनघेधन॥ ऐसावेराग्यें
परिपुर्ण॥ तोशुधब्राह्मणसर्वथा॥१३॥ त्याचेंजीविकेंचें वर्तण॥ सीलकांउंछवृत्तिजाण॥ ऐकत्याचें
हीलक्षण॥ स्वकारणसांगेन॥१४॥ शेतसवंगुननेल्यां जाण॥ तेथेंतीप्रासकणसेंकांकण॥ तर्हीलं
कावृत्तिसंपुर्ण॥ ऐकलक्षणउंछवृत्ति॥१५॥ स्वामीनसतांसांडलेंजाण॥ ऐसेंहाटवाटेंपडीलेंकण॥
तेवेंचूनिघेणेंआपण॥ जीविकावर्तनयावरि॥१६॥ त्यानावगासिउंछवृत्ती॥ ब्राह्मणाचींशुधस्थि अति
ती॥ तेविउधवाप्रती॥ स्वयेंश्रीपतीसांगत॥१७॥ श्लोक॥ ब्राह्मणस्यतुदेहायंक्षुद्रकामायनेष्यते कृ
छ्रायतपसेचेहप्रेत्यानंतसुखायच॥४२॥ टीका॥ वर्णामाजीउत्तमवर्ण॥ त्याब्राह्मणाचादेहोजाण॥
क्षुद्रकामार्थेनिर्माण॥ देवेंआपणनाहीकेला॥१८॥ पशुपक्ष्यादियोनिश्चितउं॥ कामावांचुनआणी
तै कनाहीं॥ तेविब्राह्मणाच्यादेहीं॥ विशेषकांयीउत्तमलें॥१९॥ ब्राह्मणाचेदेहीजाण॥ करावेंस्वधर्मानुष्ठा ॥१५॥
कृ न॥ मासेनिउद्देशें अतीसंपुर्ण॥ तपसाधनकृछ्रादि॥४॥२०॥ मोहृदयींधरनिअनंत॥ जोपुरीवेरा
ग्येंवैराग्ययुक्त॥ तपादिसाधनीसतत॥ सदांरीणनब्राह्मण॥२१॥ त्यासिदेहपातात्याअंतीं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मा स्या अनंत सुखाची प्राप्ति । तथ स्वर्गसुखादि संपत्ती । मावळती तात्काळ ॥ २३ ॥ त्या सुखाची सुखस्थि
ती । स्फुरे ना संसार स्फूर्ती । जेथोनि नाहीं पुनरावृत्ती । ते सुख प्राप्ति त्या ब्राह्मणा ॥ २३ ॥ इच्छादि साधन
पुत्ति ब्राह्मणा ब्रह्मसुखप्राप्ती । याची सुखाची सुखसंपती । मी लोंछवृत्तिसाधका ॥ २४ ॥ श्लोक ॥ सी
लोंछवृत्त्या परितुष्टचित्तो । धर्मं महांतं विरजं जुषाण: । मय्यर्पितात्मा गृह एव तिष्ठन्नाति प्रसक्त:
समुपैति शांतिं ॥ ४४ ॥ टीका ॥ सीळोंका अथवा उंछवृत्ती । करूनि संतुष्ट चित्तवृत्ति । विषई वैराग्य प्राप्ति ग
पुजी अतिथी मद्भावें ॥ २५ ॥ अतीथी आलीयां देख । प्राणांतीं ही नव्हे पांङ्मुख । नाम्हवे निज तान भू हा
का समई अवश्यक दे अन्नातें ॥ २६ ॥ तेथ अत्यादरेंसीं जाण । देवोनि अत्यंत सन्मान । यथानुशक्ती
देतां अन्न । मी जनार्दन संतुष्टे ॥ २७ ॥ सांडोनियां अभिमान । सर्वां जीवांसि सदा लीन । या नांव महां
धर्म जाण । शुध लक्षण हें धर्माचें ॥ २८ ॥ ऐसें जें स्वधर्माचरण । तें करीत्यासी अतीभूषण । ये धर्मि
ना रिघें दूषण । अतिशुध जाण या नावो ॥ २९ ॥ सहज माझी रंगली चित्तवृत्ती । विसरलो ग्रहासक्ती । यालागि
त्यासि ग्रहाश्रमीं मासी प्राप्ति । सुखसंपती निजबोधू ॥ ४३० ॥ निर्धनासी ऐसें या रीती । ग्रहाश्रमी
मासी प्राप्ति । आतां साधनाचे प्राप्तिची स्थिती । एक तुज प्रती सांगेन ॥ ३१ ॥ साधन होय जें संज्ञा
ने तें न करितां अती साधन । मासी प्राप्ति सुगम जाण । एक लक्षण तयाचें ॥ ३२ ॥ श्लोक ॥ समुध
रंती ये विप्रं सीदंतं मत्परायणं । तानुद्धरिष्ये न चिरादापद्भ्यो नौरिवार्णवात् ॥ ४५ ॥ टीका ॥ आधि
विपुज्य ब्राह्मणा । याव रिमासा भक्त जाण । माझे निजभजनें अति संपन्न । मद्भावें पुर्ण परिपक्व ॥ ३३ ॥
मागणें नाहीं सर्वथा । हा नेम मासि या निज भक्ता । त्यांसी पिडिजे क्षुधादि व्यथा । तें निवारितां होय
मीं ॥ ३४ ॥ देउनि अन्न धन जीवन । वस्त्रें आदि करनि लवण । ऐसें वेचोनि यां निज धन । मेविभक्त संरक्ष मद्

CC-0. In Public Domain. Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

५ त्यासि कोण अर्थी चि दुर्लभता ॥ जो संरक्षि माझ्या निज भक्ता ॥

राजो करि ॥ ३५ ॥ नाहीं देणे निर्भर्छिता ॥ देउनि अभार ॥ निठेवी माथा ॥ सन्मानें अती नम्रता ॥ जो मद्भ
॥१६॥ सं क्तांरक्षि ॥ ३६ ॥ जो वर निवेदाक्षरें दान ॥ जो सिष्याचें हीने घे धन ॥ ऐसा वैराग्य परिपुर्ण ॥ तो शुध ब्राह्म
ण सर्वथा ॥ ३७ ॥ जे विं पोटां तील कळवळेसी ॥ माता गोउतें दे बाळकासी ॥ तें वि सांडोनि निज स्वार्थासी ॥
निज माझ्या भक्तां सि जो रक्षी ॥ ३८ ॥ तें मागें सांडोनि निज भक्तां ॥ त्यासी मीं वाहे आपुले माथां ॥ मग वैकुं
ठ ही वरुता ॥ त्या हि म ... तापा ... ववी ॥ ३९ ॥ ज्या सिम्यां वाहीलें निज माथां ॥ त्यासी उधरिता मी उ
धवा ॥ ३० ॥ ज्या सिम्यां वाहीलें निज माथां ॥ त्यासी का एषा अर्थाची दुर्लभता ॥ जो संरक्षी माझ्या
निज भक्तां ॥ त्यासी उधरिता मीं उधवा ॥ ४४ ॥ मां माझ्या भक्तां विसांकडी ॥ जो को एही निजांगें दव
सि डी ॥ त्यो भवार्णव परथडी ॥ ता काळे नोकडी मीं पाववी ॥ ४१ ॥ जे विं कां जळ सांगवि ॥ ना वृधन वंतातें
ता वि ॥ ते वि भक्त संरक्षका संसारिं ॥ सीं उधरि उधवा ॥ ४२ ॥ या परि धनवंत जन ॥ जो करि भक्त संर
क्षण ॥ देवकी वत्स देवा सि आण ॥ त्याचें उधरण मीं करि ॥ ४३ ॥ सर्वांचें आपत्तिचें निवारण ॥ राज
या निकरावें आपण ॥ त्या राजधर्माचें लक्षण ॥ स्वयें श्रीकृष्ण सांगतु ॥ ४४ ॥ श्लोक ॥ सर्वाः समु
ध्रेद्राजा पितेव व्यसनात्प्रजाः ॥ आत्मानमात्मना धीरो यथा गजपतिर्गजान् ॥ ४५ ॥ टीका ॥
सर्वांचें आपत्ति रक्षण ॥ रायें करावें आपण ॥ दीन दुर्बळ ब्राह्मण ॥ अयावित जन ग्रो धूनि ॥ ४६ ॥
निघे व्यसन प्रा सि निजात्मजा ॥ पिता संरक्षणीं पैं जा ॥ ते विं आपत्ति पासो नि प्रजा ॥ संरक्षी राजा अ
ति सादरें ॥ ४७ ॥ करनि प्रजाचें संरक्षण ॥ आपुल्यां आपत्तिसी आपण ॥ स्वयें करावें निवारण ॥ ॥१६॥
हा स्वधर्म जाणा रायाचा ॥ ४७ ॥ चिखलीं रुतल्या भद्र जाती ॥ स्वयें निघे आत्मशक्ती ॥ गजीं गज
भावनेणों कीर्तीक्रा दी रुती बाहेरी ॥ ४८ ॥ तें विं राजा जो भूपती ॥ तेणें प्रजा रक्षाव्या आपत्तीं ॥
न

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मीं येककर्मे केलीं येथें॥ हें सांडोनि निजचित्तें॥ भगवद्रूपें भावितां भुलों॥ ब्रह्मा पैण तेथें होय कर्मी॥८७॥ ऐसा सांडि
तां कर्माभिमान॥ कर्म होय ब्रह्मार्पण॥ हें संकल्पेविण जाण॥ अर्पित्ती खुणउध्व॥८८॥ ऐसा सेनिहं कर्म जा
लें तें म्या स्वेच्छा पैण केलें॥ येरा संकल्पावेनि बोल्लें॥ आंगा आलें कर्त्तव॥८९॥ जो म्हणे मीं कर्म क
र्ता॥ तो होय कर्मफळ भोक्ता॥ मुख्य बाधक त अहंता॥ जाण तत्वता उध्वा॥४९०॥ ज्या प्राणी ठाउं अ
हं ममता॥ पाव आंगीं नित्य बाधकता॥ जो निराभिमानी निर्ममता॥ नित्यमुक्तता त्यापासीं॥९१॥
यालागीं सांडोनि अभीमान॥ पंचमहा यज्ञाचरण॥ ग्रहस्तीं प्रत्यहीं करितां जाण॥ कर्मब्रह्मार्पण
सहजचि॥९२॥ जैसें निरपेक्ष भगवंता॥ तें ग्रहस्ता विनित्यकर्मता॥ उध्वा ज्यां सांगीतली तत्वता॥ यज्ञा
दिकर्मा तरेक॥९३॥ यज्ञ करावया अधिकारवंत॥ गो ठिशुध्य बारासहस्र अर्थ॥ ज्यासी वेदीं ज्ञान
यज्ञांतता विपुल्य अधिकार॥९४॥ श्लोक॥ यदृच्छयोपपन्नेन शुक्लेनोपार्जितेन वा॥ धनेनापी
डयन्भृत्यान्न्यायेनैवाहरेत्क्रतून्॥१५॥ टीका॥ उदिमें व्यापारें जोडिलें॥ कां जें असत्वप्रतीग्रहें आलें॥
उ नातरि परपीडे प्राप्त जालें॥ कां आडउनी घेतलें जें द्रव्य॥९५॥ द्रव्य देतां चउफडीतें सिध्या घालूनि
सांकडी॥ ऐसा अर्थ जोडिला जोडी॥ तें अपवित्र द्रव्यादि॥९६॥ जें अदृछ्या सहजें आलें॥ कां जें
शुक्लवृत्तिं जोडिलें॥ जें स्वकपायें हातां आलें॥ तें द्रव्य ही विलें यज्ञाधीं॥९७॥ पाजनिकुटुंबासी
लंघन॥ सर्वद्रव्य वेचानि जाण॥ करूं नये यज्ञाचरण॥ अधर्मपण तेणें हो॥९८॥ कां जीवीं कां जीवन
रत्ति॥ याग करूं नये निश्चीती॥ लोकिकीं मीरवावया स्फिती॥ याग करितीं तमंद॥९९॥ न धरितां
कर्माभीमान॥ शुध्य द्रव्य जोडिल्या जाण॥ करावें यज्ञाचरण॥ हें स्वधर्मलक्षण ग्रहस्थाचें॥५००॥
सांडुनि विषयलिप्सा चित्तीं॥ त्यजूनि ग्रहाचीग्रहासक्ति॥ सावधरावा विवेकवृत्ती॥ हें स्वयें श्री
पती सांगतु॥१॥ श्लोक॥ कुटुंबेषु न सज्जेत न प्रमाद्येत्कुटुंब्यपि॥ विपश्चिन्नश्वरं पश्येद
२ ग्रहस्थेधराविनिवृत्ति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दृष्टमपि दृष्टवत्॥५२॥ टीका॥ जरि जाली स्त्री पुत्र ग्रहस्थिती॥ तरि न धना विसाची अंसक्ती॥ साव
॥ ८॥ धनारखा वि वित्तवृत्ति॥ परमात्मयुक्ति साधनें॥९३॥ सांडोनि प्रेमें देहकेल्यें नीसंग॥ सुकृत नि प्रमदाचें आं
ग॥ ईश्वर निष्ठा अती चांग॥ वृत्ति अभंग राखावी॥९४॥ कुटुंब ग्रह विषयासक्ति॥ पाहातां विवेका चिया
स्थिती॥ परिपाकी नेश्वर प्रांती॥ जाणा निश्चीतीं उधवा॥९५॥ जैं इहलोकिचा परिपाक॥ तें संचि जाण सार
स्वर्गसुख॥ उभयता नेश्वर देखा॥ केवळ मायीक मिथ्यत्वें॥९६॥ स्त्री पुत्र आणी धन॥ हें नेश्वर जैसें स्व का
प्नाचि विषयीं निरोपण॥ स्वयें नारायण सांगतु॥९७॥ पुत्र दारा सबंधुनां संगमः॥ पांथसंगमः॥ अनु
विहं देहं सेत स्वप्नो निद्रानुगो यथा॥५३॥ टीका॥ जैसे वृक्षातळीं पांथिक॥ येकत्र मीनले क्षण येक॥ तैसे पुत्र
दारा आप्त लोक॥ सर्व ही क्षणीक संगमु॥९८॥ उभय नदी प्रवाहें सी॥ काष्ठें मीळाली संगमीं जैसी॥ सो
यरि जाण सर्व तैसी॥ हे लाभ्यास विसी फांकती॥९९॥ जे या निजीव देहधारि॥ तें घेत या निची सोयरीं
कति॥ जैसीं ये स्वप्निची पदार्थ संपत्ती॥ तैसी अमीत सोयरि जीवासी॥१००॥ पति येयोनीची या न्यांत
जन्मे ती॥ येरयेरा नोळखती सोयरी॥ ऐसीं अनंतें संसारी॥ स्वप्नांत विरिघेना॥१०१॥ या परि हें समस्त
स्त्री पुत्र बंधु आप्त॥ मायामय कल्पीत॥ जाण निश्चीत तो धन्यु॥१०२॥ श्लोक॥ इछं परिमृशनु युक्तो
ग्रहेष्व तिथिवद्वसन॥ नग्रहैरनुबध्येत निर्ममो निरहंकृत:॥५४॥ टीका॥ ऐसेनि विवेके विवेकवंतां॥
कदा बाधीना मोह ममता॥ अतिथीच्या परि सर्वथा॥ अनासक्तता ग्रहवासी॥१०३॥ एवं निर्मो मोह मम ण
ता॥ ज्यासी निःकाम निर्लोभता॥ ज्यासी निःसंग निःप्रपंचता॥ त्यासी अहंता बाधिना॥१०४॥ निर्ममता ॥१८॥
निराभिमान॥ हा वया मुख्य गुरुभजन॥ तेण विवेक वैराग्य ज्ञान॥ सहज चि जाण गुरुभक्तां॥१०५॥
ऐसे या विवेक वैराग्य स्थिती॥ ग्रहीं वसतां ग्रहस्थां मती॥ प्राप्त होय निजमुक्ति॥ जाण निश्चीतीं उधवा॥१०६॥
३ उदासीनग्रहावस्था

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

आपुले आपत्तीची निरसी॥ निजात्मनाशि जो करि॥४५९॥ ऐसे या स्वधर्मस्थिती॥ सादरें वर्ते जो भूपती॥
त्या स्वधर्माची फळप्राप्ति॥ स्वयें श्रीपती सांगतु॥४६०॥ श्लोक॥ एवं विधो नरपती विमानेनार्क
ह वर्चसा॥ विधूयेहाशुभं कृत्स्नमिंद्रेण सह मोदते॥४६१॥ टीका॥ या परि जो कां नरपती॥ इहलोकिंचे राज्य
प्राप्ति॥ अधर्मे नासूनि स्वधर्मस्थिती॥ स्वर्गप्राप्ति तो पावे॥४६२॥ राज्यांतीं पैं नरक॥ ऐसें बोलती ज्ञा
ते लोक॥ ते निरयगती नासोनि देख॥ स्वधर्मे परलोक पावले॥४६३॥ ते स्वर्गलोकीं गा जाण॥ अर्कप्रका
शासम विमान॥ तेथ आरूढोनि आपण॥ इंद्रासमान सुखभोगी॥४६४॥ ग्रहस्ताश्रम जति विषम॥ तेथ
य आचरतां स्वधर्म॥ वोढवे जें कां दुर्गम॥ ते आपद्धर्म अवधारीं॥४६५॥ सीदन् विप्रो वणिग्वृत्त्या पण्यैरेव
वापदं तरेत्॥ खड्गेन वापदाक्रांतो न श्ववृत्त्या कथंचन॥४६६॥ टीका॥ स्वधर्मे पीडितां ब्राह्मणासी॥
तेणें करावें वणिक्‌वृत्तीसी॥ कां दुरावले क्षेत्रधर्मासी॥ ते तिं सदोषी अती दुष्ट॥४६७॥ ब्राह्मणासी
हिंसाकर्म॥ तो जाणपां परम अधर्म॥ लागल्यां अनुपत्ती दुर्गम॥ ते क्षात्रधर्म करावा॥४६८॥ कृषी करि
तां वणिजकर्मास॥ तीळ सर्षप कार्पास॥ कां लवण रस तुज स॥ ज्याचे महा दोष विक्रें॥४६९॥
पाने त्या सांडोनि सदोषा समस्तां॥ लागावें वणीज पंथा॥ तांबुलें चित नवस्त्रता॥ स्वयें विकितां निर्दुष्ट॥४७०॥
ऐसे या वाणीज्यस्थिती॥ ज्याचि ढळेना अनुपत्ती॥ तेणें खड्ग घेवोनि हातीं॥ क्षात्रवृत्ति करावि॥४७१॥
तेथें चोरा विना आंगें॥ रणीं न सरावें मागें॥ स्वामिकार्य विनियोगें॥ देहत्यागें उठावें॥४७२॥ ऐसे शु
द्ध क्षात्रवृत्ति॥ ब्राह्मणें कंठावी आनुपत्ती॥ पतिनीं चवोवा प्राणांतीं॥ स्ववृत्ति न करावी॥४७३॥ क्षत्रिया
सि स्वधर्म अनुपत्ती॥ लागल्यां वर्तावें कवणे स्थिती॥ तें विषद करूनि श्रीपती॥ उद्धवाप्रती सांगतु॥४७४॥
श्लोक॥ वैश्यवृत्त्या तु राजन्यो जीवेन्मृगयया पदि॥ चरेद्वा विप्ररूपेण न श्ववृत्त्या कथंचन॥४७५॥ टीका॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

७ वैश्यासि अति अनुपत्ति ॥ मांडल्या हि प्राणांतगति ॥ तद्विनी च सेवेचि स्थिति ॥ स्ववृत्ति न करावि ॥ ६७ ॥ शूद्रा
७ सि लागलिया अनुपत्ति ॥ तेणें हि न करावि स्ववृत्ति ॥ धरूनि बुरुड क्रिया हाति ॥ जीविका वृत्ति करावि ॥ ६८ ॥
क्षेत्र्यासि लागल्यां अनुपत्ती ॥ पूर्वोक्त करावि वर्णीकृ वृत्ति ॥ कोंपारधि करावि वनौतीं ॥ निचसेवा प्र
॥१७॥ प्राणांति ६३ ॥ स्ववृत्ति न करावि ॥ ६४ ॥ तैसेंचि अनुपत्ती कं ठावि ॥ ऐसे हि न कंठवे अनुपती ॥ तरि भीक मागावि
वी प्रवृत्ती ॥ तैहि निचसेवा प्राणांती ॥ ६४ ॥ स्वधर्मे वैश्यासी अनुपत्ती ॥ लागल्या वर्तावें कवणेरि
ती ॥ ते विंकवनी उधवा प्रती ॥ श्रीकृष्ण कृपामूर्ति सांगतु ॥ ६४७ ॥ श्लोक ॥ शूद्रवृत्तिं भजेद्वैश्यः शू
द्रः कारुकटक्रियां ॥ कृच्छ्रान्मुक्तो न गर्ह्येण ॥ वृत्तिं लिप्सेत कर्मणा ॥ ४ ॥ टीका ॥ वैश्यासी लागल्यां अ
नुपत्ती ॥ ब्राह्मणक्षेत्रिया विवृत्ति ॥ सर्वथा धरूं नये हाती ॥ जाण निश्चीती उधवा ॥ ६५ ॥ वैश्यासि पी
डल्यां हि अनुपत्ती ॥ तेणें धरावि शूद्रवृत्ती ॥ निःकपट जो वा यथास्थिती ॥ तिहीं वर्णातें करावि ॥ ६ ॥ प्र
विकाविंदार राविंसीं कां ॥ पाठ वरोटे टवळी निकीं ॥ कां काष्ठे वाहावि मस्तकीं ॥ जीविक विखिउद
रार्थी ॥ ६ ॥ आपत्काळी वियेगती ॥ म्यां सांगीतल्या तुज प्रती ॥ चेतुर्वर्णीची जीविकावृत्ती ॥ सर्वथा
स्ववृत्ति सांडावि ॥ ७ ॥ एवं क्रमलीया अनुपत्ती ॥ म्यां सांगीतली जीविकावृत्ती ॥ तथ देखीलेयां लाभ
प्राप्ति ॥ सर्वथा हातीं न धरावा ॥ ६ ॥ आपत्काळिच्या आपदावृत्ती ॥ अनुपत्ति क्रमलेयां अतीं ॥
सांजोनियां स्वधर्मे स्थिति ॥ यथानिगुती राहावें ॥ ४७ ॥ ग्रहस्थाचे विहीत कर्म ॥ त्यातूं हो अवधारिय
क धर्म ॥ तयी लब्रह्मार्पण वर्म ॥ स्वयें पुरुषोत्तम सांगतु ॥ ७ ॥ श्लोक ॥ वेदाध्ययः स्वधास्वाहा ब
ल्यन्नाद्यैर्यथोदयं ॥ देवर्षिपितृभूतानि मद्रूपाण्यन्वहं यजेत् ॥ ९ ॥ टीका ॥ स्वाध्यायी वेदाध्यय
न ॥ वेद प्रोक्त ब्रह्मयज्ञ ॥ स्वधा म्हणीजे पितृतर्पण ॥ स्वाहा जाण देवतादिकां ॥ ७४ ॥ बळी दानादि ॥१७॥
ना वेद प्रोक्त ब्रह्मयज्ञ स्वधा म्हणीजे पितृतर्पण ॥ स्वाहा जाण ... यत्न
का जाण ॥ तस हाय भूतगण ॥ मनुष्यासि अन्नोदक दान ॥ हे पंचमहायज्ञ जाण निसकर्म ॥ ७५ ॥ हे वि मि
ब्रह्मकर्म जाण ॥ जेणें होय ब्रह्मार्पण ॥ त्या अर्पणाचि निजखुण ॥ तूज संपूर्ण सांगेन ॥ ७६ ॥
CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

आतां आश्रमांतरगती ॥ स्वयें सांगता हे लक्ष्मिपती ॥ भक्ति विरक्ती निजशांती ॥ आश्रमस्थिती विभागा ॥ ६॥
॥श्लोक॥ कर्मभिर्गृहमेधीयैरिष्ट्वा मामेव भक्तिमान् ॥ तिष्ठेद्वनं वोपविशेत्प्रजावान्वा परिव्रजेत् ॥ ५५॥
॥टीका॥ ग्रहीं असो नि आश्रमस्थिती ॥ ज्यासी मुख्यत्वें भगवद्भक्ती ॥ त्यासी आश्रमांतर प्राप्ती ॥ न लगे
निश्चितीं मद्भक्ता ॥ ७॥ तेंमासे केसे भजन ॥ स्वाहा स्वधा यज्ञ दान ॥ जें जें जय अर्पे जाण ॥ तें मद्पेण नि
श्चिता ॥ ८॥ काळीं अकाळीं सर्वथा ॥ भजनीं पालट नाहीं चित्ता ॥ ऐसी ज्या ग्रहस्था ॥ विश्व स्था ॥ विश्व
स्था ॥ तेणें असावें तत्वतां ग्रहाश्रमी ॥ ९॥ त्यासी कर्माचि अती आसक्ती ॥ आणी विषयांचि आनास
क्ती ॥ नाहीं ज्ञानयुक्त निजशांती ॥ त्यासी वानप्रस्थीं अधिकार ॥ ५१०॥ ज्यासि विरक्ति शांति ज्ञानस्थि
ति ॥ भाली जाले यां पुत्रसं
ती ॥ करतळमळ हस्त प्राप्ति ॥ संन्यासग्रहण स्थिती ॥ जाण निश्चिती अधिकार ॥ ११॥ जालें यां पुत्रसं
तती ॥ आयो देवा नि पुत्रास्वे हाती ॥ संन्यास करावा निश्चिती ॥ श्रुति ये अधिसंमत ॥ १२॥ त्यासी ग्रहस्था
श्रमीं नावडे भक्ति ॥ आपूरपोरा विसंतती ॥ जाली यां हीन धरि विरक्ति ॥ जो वानप्रस्थी दिघना ॥ १३॥ ज्याचा
न फिटे विषयभ्रम ॥ जो तं त्यासी नरक निःकर्म ॥ त्याचे जाण निंद्य जन्म ॥ स्वयें पुरुषोत्तम सांगतु ॥ १४॥
॥श्लोक॥ यस्त्वासक्तमतिर्गेहे पुत्रवित्तैषणातुरः ॥ स्त्रैणः कृपणधीर्मूढो ममाहमिति बध्यते ॥ ५६॥ टीका॥
जो ग्रहासक्ती सुभट ॥ जो ईषणात्रयीं वरिष्ठ ॥ जो विषयां लागीं लंपट ॥ आतिला भिटे धनछा ॥ १५॥
जो विकाराचा आंकला ॥ जो स्त्रियेसि जिव विकला ॥ जो अहंममतेचा पोषण जाला ॥ तो मूढ तेचि पडी
ला महा दुरी ॥ १६॥ जो आशे नियाचे वणा ॥ संगीतावा वोळगणा ॥ या लागी बधू तेचा जाणा ॥ जाला
आंदण जीवें भावें ॥ १७॥ ते विबध्यत विगती ॥ त्याची अवस्थाची मुर्ख स्थिती ॥ स्वयें सांगता हे श्रीपती ॥
उद्धवाप्रती विश्वासें ॥ १८॥ श्लोक॥ अहो मे पितरौ वृद्धौ भार्या बालात्मजात्मजाः ॥ अनाथा मामृते

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दीन ॥ कंपं जीवंती दुःखिता ॥५॥ टीका ॥ मातां पितार येके वेळे भार्या धाकुटी तान्ही बाळें मज होतां ॥
॥१५॥ यावेगळें ते एं त्रिकाळें मरती ॥ ६॥ ऐसियां नानाअवस्था आपुल्या मरणाही परता वाहे कुटुंबा
का ची चिंता ॥ ऐक आतां सांगेन ॥५२॥ येकादिनीं अंककाळें मज विमरणा आलें काय करिती स्त्री या बाळें
आमवेडी ळे लोटती ॥ ३॥ माता पिता विपडोबाप त्रियेसी होती परम कष्ट बाळां चा लोके लकुंठा
पिटिल लाहा खेपे दुःखें ॥ २॥ मज निमालिया अंती हे अती दुःखि कैसी जीती ऐसी जितां चिकरिखं
ती ॥ मुढमती यालागी ॥ २३॥ गाढमुढ ते चिंभविती ॥ आपार उकल्पें लें जेथें विवकाचें तार तेथें विपरी
तार्थे बुडाले ॥ २४॥ श्लोक ॥ एवं ग्रहाश्रयासिम हृदया मूढधी रयं अत्तम स्लातनु ध्यायन् मतांधं वि
शतेतम ॥५॥ टीका ॥ यापरि गृहासक्ति आसक्तासि दो विषइं अत्तम चित्ता अखंड स्त्री पुत्रांतें ध्या
त परूदया आंत मोहितु ॥ २५॥ सामोहाचि मोह विधि ॥ मुढ जाली हृदयबुद्धि ॥ ऐसा निमालाजा त्रि
शुद्धि ॥ तो प्रवेशे आंधिमरामीति ॥ २६॥ ज्यातमाचे निमता बळें ॥ ज्ञानहो कुनि ठाके आंधळें ॥ तेथस
र्यस्व फुटती डोळे ॥ ते तमीं ॥ लोढें ती ताम सा ॥ २७॥ ज्यातमापासु निउपर मती ॥ होउं नेणे गा कल्यां
ते ती ॥ सा अंध तमाँ पावती ॥ मूढमती अतिमंदा ॥ २८॥ मा हा मोहाचे परिपाटि ॥ नेश्वरा विषयासा टिं ॥
चुकवोनि अनंत सुखाची पुसी ॥ दुःख कोटि भोगिती ॥ २९॥ यालागीं मनुष्य देहीं जाणूक रूनियां
भगवद्भजन चुकवावें जन्ममरणा ॥ आपण्या आपण उध्दरावें ॥ ५३०॥ जीव जे जे योनी प्रतीजन्मती ॥ ॥१५॥
ते तथ विषयासक्ति ॥ ते चि मनुष्यदेहीं विषयस्थिती ॥ ते परमार्थप्राप्ति कोण देही ॥ ३१॥ विशेषें उत्तमो
त्तम ॥ प्राप्त जालें या ब्राह्मण जन्म ॥ याचें नित्यकर्म परब्रह्म ॥ अती सुगम ॥ सहज चि ॥ ३२॥ यासी व
र्ततां अहोरात्रि ॥ संध्यावंदन विधान स्थिती ॥ त्रिकाळ पापां चि निष्कृती ॥ जाण निश्चिती ब्राह्मणा ॥ ३३॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सकळसाराचिसारमूर्ति। तो गायत्रिमंत्र ज्याचे हातीं। वेद मुखास्तिवास पाहतां। येवढि प्राप्ति ब्रा
मि ह्मणा ॥३४॥ ब्राह्मणाचें हृदयीं जाण। वेदरूपें नारायण। स्वयें राहिलो आपण। धन्य ब्राह्मण त्रिलो
कीं ॥३५॥ ज्या ब्राह्मणासि सदां जाण। त्रिरीं वंदिती सुरगण। ज्या ब्राह्मणाचें श्रीचरण। स्वयें नारायण
हृदयीं वाहे ॥३६॥ ज्याचें आगीं येकरती। पाप न राहे संध हातीं। यालागीं ब्राह्मण पुण्यमूर्ति। स्वयें श्री
पती बोलिला ॥३७॥ ज्या विभगवंत करिवणीना। किं पुन ब्राह्मणाः पुण्या। प्राभगवद्भि तेऱ्याव वचना॥
सत्य लजाणाया हेतु ॥३८॥ ब्राह्मण आणि भगवद्भक्त। तें सकळ भाग्य आलें तेथें। त्यासि कोण अर्थ
अप्राप्त ॥ सांच्या बोलांत हरि त्तिष्ठ ॥३९॥ थोतका रूपापाण प्रतीमे पाहो। प्रतीष्ठितां तेथ प्रगटे देवो॥
येवढा ब्राह्मणींसद्भावो। सठ जान्वयो सामर्थे ॥४०॥ तो पावो निब्राह्मणजन्म। जो क्षुद्र करि विषय
कर्मी। त्याचे हातीं चांगेला पुरुषोत्तम। अंधतमता पावे ॥४१॥ येका जनार्दनाचि विनंती। येउनि मनुष्य
देहाप्रती। करूनियां भगवद्भक्ती। निजात्मप्राप्ति साधावी ॥४२॥ इति श्रीमद्भागवते महापुराणे
एकादशस्कंधे ब्रह्मचर्यगृहस्थकर्मधर्मनिरूपणं नाम सप्तदशोध्याय ॥ प्रसंग ॥१७॥ संपु
र्ण मस्तु ॥ श्लोक ॥५८॥ वोव्या ॥५४२॥ येकुन संख्या ॥६००॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ५

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

[OrderDescription]
,CREATED=29.02.20 15:48
,TRANSFERRED=2020/02/29 at 15:54:06
,PAGES=38
,TYPE=STD
,NAME=S0002927
,Book Name=M-2797-SHRIMAD BHAGWAT MAHAPURAN SATRAVA ADHYAY
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection